

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 8 2. marca 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Delovna žena ve, kaj
hoče

str. 4

Rada bi napletla tople
sreče vsem ljudem

str. 5

Ženske v Loški dolini

str. 6

Ni vse slabo, kar se ne
sveti

str. 13

Pogovor z našimi dopisniki

Naše uredništvo je tudi letos nadaljevalo že večletno tradicijo srečevanja in pogovorov z dopisniki, vendar se je odločilo za spremembo. Tokrat nismo odšli na posamezna območja, ampak smo v četrtek, 23. februarja, povabili naše dopisnike iz vse Slovenije kar v naše uredništvo v Ljubljani. To bo tudi naša nadaljnja praksa. Ker pa bi bilo število vseh naših dopisovalcev preveliko, smo povabili le tiste, ki nam najbolj zvesto dopisujejo.

Najprej je o materialnem položaju časopisa spregovoril glavni in odgovorni urednik TV-15 tovariš Silvo Teršek in poudaril, da želijo denarne težave reševati tudi mnogi dopisniki, ki se odpovedujejo honorarjem v korist tiskovnega sklada TV-15. Vendar to ni in nikakor ne more biti rešitev. Nadalje je govoril tudi o kvaliteti sestavkov, ki jih pošiljajo dopisniki in pri tem poudaril, da vsi prejeti dopisi niso primerni za objavo, kar včasih med dopisniki povzroča slabo voljo. Dopisniki bi morali z uredništvom še tesneje sodelovati in za daljše sestavke že vnaprej sporočiti, da jih bodo pripravili, ker bi tako uredništvo lahko rezerviralo prostor, prejetega članka pa ne bi bilo potrebno krajšati. Prav tako bi bilo dragoceeno tudi vsako obvestilo o dogajanju na nekem območju, ker bi tako lahko uredništvo tja poslalo svojega novinarja.

Tudi vsebinsko prejeti članki večkrat ne ustrezajo, ker so zastavljeni preveč ozko. Dopisniki bi morali več poročati o borcevski organizaciji kot družbenopolitični organizaciji, ki je delovna na vseh področjih in ne le o sejah občinskih odborov in krajevnih organizacij.

Iz diskusije, ki je sledila, se da razbrati, da so dopisniki v večini zadovoljni z vsebinsko in oblikovno podobo časopisa, vendar nekateri želijo, da bi bil časopis vsebinsko širše zasnovan. Pri tem mislijo predvsem na zapise o ljudeh v neposredni proizvodnji, kjer »revolucija še danes teče«. Prav tako bi morali več prostora in pozornosti nameniti mladim pri njihovih delovnih akcijah, pri katerih obujajo tradicije narodnoosvobodilnega boja.

Tekst in foto:
Milan Vogel

V sistemu splošnega ljudskega odpora predstavlja oborožen boj osnovno obliko zoperstavljanja nasprotniku. S tem računajo vse države in zaradi tega pripravljajo ter organizirajo oborožene sile. Seveda pa lahko trdimo, da bi bil brez drugih oblik odpora oborožen boj v sodobni vojni neučinkovit in nemogoč. Zaradi tega naš sistem obrambe zajema vse oblike boja in odpora v enotno celoto skupaj z oboroženim bojem.

Teritorialna obramba je del enotnih oboroženih sil SFRJ, sestavljajo pa jo enote, štabi in ustanove, ki jih ustanavljajo republike, pokrajine in občine. Teritorialna obramba je množična vojna organizacija katera zajema različne vrste oboroženih enot ter njihovih štabov in ustanov na ozemlju SFRJ, ki niso v sestavi JLA.

Obiskali smo partizanske matere

Med seboj se ne razlikujejo, ne po starosti in ne po dobroti, ki so jo med vojno borcem tako nesebično delile

Predstavniki ZB NOV Trata pri Škofji Loki redno obiskujemo partizanske matere in se jih ob praznikih tudi spomnimo z darili.

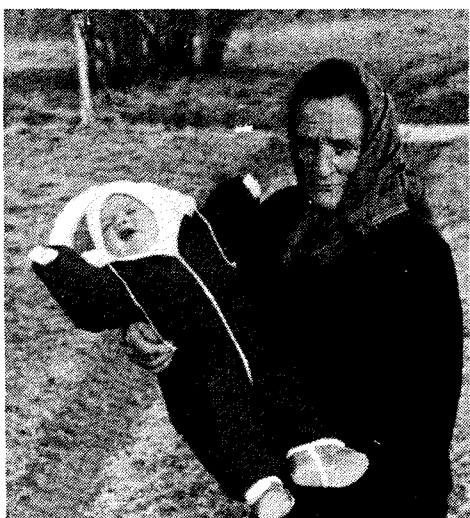
Kako prijetno je kramljati z njimi in obujati spomine na vojne dni!

Ko smo jih zadnjič obiskali, sem se najprej oglašil pri Veroniki Žbogar, doma z Banjske planote. Njeno življenje ni bilo lahko in dve vojni je preživela. »Že prva svetovna vojna nas je pregnala z domov in ko smo se vrnili, nismo dobili ničesar razen Italijanov,« je hudo mušno pristavila. V drugi svetovni vojni je vsa njena družina pomagala narodnoosvobodilnemu gibanju, mož je bil terenski politični delavec in najstarejša hčerka kurirka. S preostalimi sedmimi otroci se je mučila sama. Nemci so jim požgali tudi domačijo. »Da ni bilo dobrih ljudi, ne vem, kako bi se pretolkla,« je povedala.

Tudi z Manco Jenkovo, ki se je rodila v Žabnici, sva se lepo pogovorila. Kot zavedna Slovenka je svoje otroke vzgojila v poštenosti in ljubezni do domovine in so se vsi vključili v narodnoosvobodilni boj. »Danes lepo živimo in če se spomnim, kako hudo je bilo med vojno, bi človek kar jokal,« je rekla ob slovesu. Sicer pa je Manca Jenkova vesela, dobrega zdravja in vedno pripravljena za šalo.

Samo o dveh partizanskih materah sem pisal! Imamo pa še druge in se nič kaj dosti ne razlikujejo od Veronike Žbogar in Mance Jenko, ne po starosti in ne po dobroti, ki so jo med vojno borcem tako nesebično delile.

MARTIN PIŽENT
Frankovo naselje 111
p. Škofja Loka

Manca Jenko s pravnukom

O nekaterih netočnostih

Odmev na »Spomini na Rašiško četo«, 51.–52. številka TV 15

V TV 15 sem prebrala spomine Martina Kosa-Martina, pa sem v sedmem in osmem nadaljevanju teh spominov na Rašiško četo naletela na nekatere netočnosti in sicer:

V 51.–52. številki TV 15, ki je izšla 29. decembra, v odstavku »Kako zbrati četo«, piše Martin Kos, da se je v Skaručni sestal z Julko Burnik-Bradeško. Pri tem je netočen podatek o priimku Julke Bradeško, saj je njeno pravo ime Julka Bradeško, rojena Dermastja.

Tovarišico Julko poznam že od leta 1958, saj od takrat sodelujem z njo skupaj v ZB. Že pred leti mi je pripovedovala, kako je rešila iz mrtvašnice pet partizanov, med njimi tudi Martina Kosa. Takrat še ne šestnajstletna je veliko pomagala partizanom s tem, da jim je prinašala in privržala strelivo, orožje itd. Med partizani so bili tudi njeni bratje. Še prej, to je v koncentracijskem taborišču Auschwitzu pa sem leta 1944 spoznala njeno mater, ki so jo skupaj s tovarišico Grlico, Ambrožičevo in Draško pripeljali iz Lublina (tudi koncentracijsko taborišče) ter jih razporedili v zidano židavsko barako. Ko sem v Auschwitzu zvedela zanje, sem jih obiskovala in nosila hrano, ker sem nekdanjo trgovko Draško poznala še iz Maribora. Potem so jih vse štiri odpeljali v Ravensbrück, kjer so Dermastjevo mater sežgali v plinski peči. To podrobno opisuje v Ravensbrückskem zborniku Matilda Ambrožič-Rabič, hčerka Ambrožičeve mame, in sicer na strani 226–230.

Leta 1963, ko so v Auschwitzu odprli jugoslovanski muzej, sva z Julko Bradeško-Dermastja obiskali nekdanje taborišče Auschwitz. Takrat sem ji pokazala zidano barako, v kateri je trpela njena mati.

Tudi priimek Minka Burdih je netočen, ker gre za Julkino svakinjo. Torej ne gre za sestri Burnik, temveč za svakinji Dermastja.

V 1. številki TV 15, ki je izšla 12. januarja letos, pa tovariš Martin Kos ponovno piše o Julki Burnik (namesto o Julki Dermastja), ko navaja, da je partizanom sporočila, da je Kristan izdajalec. V isti številki nadalje v odstavkih »Ilegalno v Ljubljano« in »Srečanje z Leskoškom«, navaja, da je bila glavna javka pri Burnikovih sestri Mici. To spet ne drži, ker gre v tem primeru za Julkino sestro Marijo, ki je tedaj živela na Starem trgu 6 v Ljubljani in je leta 1949 umrla. Po odhodu partizanov iz Skaručne so po zaslugi izdajalca Kristana gestapovci aretirali Julko in njeno mater ter ju odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, hišo pa popolnoma izropali. Trije Julkini bratje so padli kot partizani.

JOŽICA VEBLE
Zvezda 1
p. Ljubljana

Še pomnimo in bomo pomnili!

Želimo, da bi ustvarjalci radijske oddaje »Še pomnite, tovariši« tudi v prihodnje tako skrbeli za to oddajo, kot so doslej

Radijska oddaja »Še pomnite, tovariši«, ki jo poslušamo vsako nedeljo dopoldne, je zelo priljubljena med partizanskimi borci, mladino in vsemi tistimi, ki znajo ceniti pridobitve narodnoosvobodilnega boja. S seboj vedno znova prinaša delčke zgodovine, ki so jo preživljale še živeče generacije. Priče teh dni pripovedujejo o časih, ki niso prizanesli niti otrokom niti starčkom, ko je bil okupator, skupaj z domačimi hlapci, do vseh enako krut.

Oddaja, ki je bila na sporedu 15. januarja 1978 in ki je govorila o Slivniškem bataljonu, je lahko pretresla tudi največjega trdosrčnega. Če primerjamo takratno življenje otrok, ki so pojedli na dan samo tri krompirje, in življenje večine otrok danes, ko so siti in presiti dobrot, lahko šele doumemo, kako so morali starši takrat trpeti. Majhen otrok ne more razumeti, da mu mama ne more dati jesti, ker nima kje vzeti. Samo ročice steguje in joka. Poleg lakote jih je pestil hud mraz, kajti bivanje v zemljankah je vse prej kot prijetno. Spremljala ga je vlaga, ki se je zajedala človeku do kosti. Kdor pa poleg tega živi v nenehnem strahu in napetosti, potem mu je življenje še toliko težje.

Tisti, ki ima vsaj malo srca, se lahko ob takšnih zgodbah zamisli in sklene, da bo čuval svobodo do konca svojega življenja.

Priznati moramo, da so radijske oddaje »Še pomnite, tovariši« ne le vsebinsko globoke, marveč tudi pestre in domiselne. Partizanske pesmi, ki jih spremljajo, pripoved še poživijo.

Bilo je pred letom dni, ko se je neki Suhokranjec s pismom obrnil na Radio Ljubljana z željo, da bi iz

programa izločili oddajo »Še pomnite, tovariši«. Na srečo ljudje, ki jim je zaupana skrb zanj, vedo, kako se taki stvari streže in so mu tudi primerno odgovorili. Ne vem, zakaj mu je bila ta priljubljena oddaja v napoto. Nihče mu ne brani ugasniti radijskega sprejemnika takrat, ko je na sporedu. Kdor je ne mara poslušati, je tudi vreden ni.

Je tovariš iz Suhe krajine pozabil, da je današnje življenje plod trpljenja med narodnoosvobodilnim bojem in da ga enako uživajo tisti, ki so za ta družbeni red kaj žrtvovali kot oni, ki niso doprinesli nič ali pa bili celo nasprotniki narodnoosvobodilnega gibanja?

Želimo, da bi ustvarjalci radijske oddaje »Še pomnite, tovariši« tudi v prihodnje tako skrbeli za to oddajo, kot so doslej! Še naprej naj bi prinašala zgodbe iz vseh naših republik, kajti samo če bomo zvesto sledili revolucionarnim tradicijam narodnoosvobodilnega boja, bomo lahko uspešno razvijali našo samoupravno socialistično skupnost in šli po poti, ki nam jo je začrtala Komunistična partija Jugoslavije s tovarišem Titom na čelu.

In če nas vprašate: »Še pomnite, tovariši?«, naj pove-mo, da še pomnimo in da bomo pomnili!

DRAGO KAJFEŽ

Predmost 19

Poljane nad Škofjo Loko

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Povedati vam moramo, da smo se s predstavniki radijske oddaje »Še pomnite, tovariši« dogovorili o občasnem sodelovanju.

In tako bomo že marca skupaj odšli na območje Graške gore, kjer bomo pripravili pogovor z nekaterimi udeleženci legendarnega pohoda Štirinajste divizije...

Partizanska mati na Ogenjcih

Njena čudovita lastnost je vedrina, ki je ne obledi niti njenih dvaindevetdeset let

Ob odkritju obeležja pred naravno votlino partizanske bolnišnice na Ogenjcih so zopet močnejše zažareli spomini na vojni čas. Kadar pa nas spomin zanese v krvave dogodke na Ogenjcih, se moramo vendarle spomniti tudi vseh tistih, ki so s svojo odločnostjo, iznajdljivostjo, in hrabrostjo, včasih v izjemno težkih razmerah, stali ob strani naši partizanski vojski, jo oskrbovali, prehranjevali...

Ena takih neomajnih ljudi je tudi tovarišica Marija Prochazka – mati padlega partizana. Hčerko so ji okupatorji odpeljali v taborišče, sama pa je, vsemu hudemu navkljub, delala na terenu – kot aktivistka. Vendar, da ne bomo govorili le o vojni – mati Prochazka je bila tudi po vojni »aktivistka«. Delala je na terenu, ter s svojimi močmi pomagala graditi novo domovino. Še danes se udeležuje prireditev in partizanskih proslav na terenu, še vedno je živahna in opravlja doma skoraj vsa hišna dela. Njena čudovita lastnost je vedrina, ki je ne obledi niti njenih dvaindevetdeset let.

Na Ogenjce se je podala kot prava mladenka. Bil je deževen, blaten dan, pot spolzka. Mati Prochazka pa je vztrajala do cilja! Prav nič ni zaleglo prigo-varjanje, naj ne hodi do vrha. Naša »mladenka« je vedela koliko zmore.

Na poti se je znašlo skupaj nekaj znank s terena in, med klepetom je bilo še laže premagovati strmino. Na cilju je mati Prochazka vzbudila nemalo občudovanja, enako tudi na vsej poti nazaj, ko so ji številni udeleženci proslave čestitali h krepkemu zdravju. »Pa napišite nekaj vrstic za TV-15«, so mi dejali.

V imenu vseh, ki tovarišico Prochazkovo poznajo, ji želim, da bi nam še dolgo vrsto let delala družbo na podobnih srečanjih ter, da bi bila čila in zdrava.

REZKA KRANJC

Koblarjeva 25

p. Ljubljana

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in njegova komisija za mednarodne stike in zamejstvo sta imela zlasti dobre zveze in sodelovanje v sosednjih državah, najplodnejše pa je bilo to sodelovanje vsekakor z Vsedržavnim združenjem partizanov Italije (ANPI) ter z Zvezo koroških partizanov.

Republiška komisija nenehno sodeluje in koordinira delo z zvezno komisijo za mednarodno sodelovanje. Ponovno velja poudariti zares dobro sodelovanje z italijansko ANPI, ki se po podpisu osimskega sporazuma še pogloblja. Leta 1974 je bila delegacija omenjene organizacije na obisku v Sloveniji, vodil pa jo je senator Arrigo Boldrini. Delegacije deželnih odborov za Furlanijo in Julijsko krajino pa so v minulem obdobju večkrat obiskale Slovenijo in RO ZZB NOV Slovenije, oziroma občinske odbore obmejnih občin. Tudi člani RO ZZB NOV Slovenije in člani komisije za mednarodne stike so bili večkrat v minulem obdobju prisotni na srečanjih v sosednji Italiji.

Za še rednejše in še bolj poglobljeno sodelovanje so se dogovorili tudi na srečanju predstavnikov ZZB NOV Slovenije in Hrvatske ter ANPI za Furlanijo in Julijsko krajino jeseni 1976. leta. Na tem srečanju so sprejeli sklepe o nadaljnjih stikih, obenem pa so se tovariši dogovorili, da bo taka oblika srečanj – pogovorov postala stalna praksa – da bi se srečevali na tak ali podoben način vsaj vsako leto. Že v lanskem letu je bil v Vidmu delovni pogovor med delegacijami deželnega odbora ANPI za Furlanijo in Julijsko krajino, RO ZZB NOV Slovenije in RO ZZB NOV Hrvaške. Tu so ponovno izrazili željo po rednem sodelovanju bor-

Mednarodni stiki – zamejstvo

Osnovna mednarodna dejavnost republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ter njegove komisije za mednarodne stike in zamejstvo je bila tudi v obdobju od zadnje skupščine do danes usmerjena predvsem k sodelovanju z nacionalnimi borčevskimi organizacijami, neposredno ali pa posredno preko zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. S tem pa je bila ta dejavnost tudi usmerjena v skupne akcije za boj za svetovni mir in razorožitev, mednarodno solidarnost, proti agresiji in v podporo narodnoosvobodilnim gibanjem v svetu.

cev z obeh strani meja in tudi sprejeli predlog o organiziranju srečanja predstavnikov vseh že omenjenih borčevskih organizacij (zraven tudi koroških antifašistov) na deželni ravni. Na tem srečanju naj bi spodbudili vse demokratične sile za obrambo pravic narodnostnih manjšin, za tesnejše sodelovanje med narodi ter za boj proti oživiljanju fašizma. Bili so tudi enotnega mnenja, da bo treba čimprej pripraviti vse potrebno za izdajo publikacije o skupnem boju jugoslovanskih narodov ter italijanskih partizanov proti okupatorjem in kolaboracionistom. Na koncu so sklenili, da se bodo srečali v letošnjem letu na Reki. Podelili so tudi sedem plaket zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Zaslužnim italijanskim in slovenskim borcem v zamejstvu. Na predlog naše delegacije je bila sprejeta skupna protestna resolucija proti fašističnim teroristom; ki so v septembru 1977 poškodovali spomenik bazoviškemu junakom in spomenik talcev na Opčinah.

Naša slovenska delega-

cija ZZB NOV se je udeležila tudi drugega nacionalnega srečanja italijanskih partizanov in članov odporniškega gibanja (ki so se med II. svetovno vojno borili v tujini) v mestu Marini di Ravenna. Tu so bili v velikem številu zbrani tudi tisti italijanski borci, ki so se med vojno borili v sestavi NOV in POJ.

Jugoslovanski predstavniki borčevske organizacije so se v letu 1976 na povabilo udeležili tudi 8. kongresa nacionalne organizacije ANPI v Firencah.

Močne vezi s tovariši za mejo se zrcalijo še v številnih srečanjih: pri odkritju obnovljenega partizanskega spomenika na Rožem v Avstriji (oktobra 1976), udeležbi naših predstavnikov na številnih borčevskih in protifašističnih manifestacijah v Italiji...

Odnosi med našo borčevsko organizacijo in katero od avstrijskih organizacij so – primerno avstrijskemu uradnemu stališču do naših manjšin – slabi. Nič čudnega torej, da so najpristnejši odnosi ZZB NOV Slovenije navezani le z Zvezo koroških

partizanov, saj so se le ti borili v enotah NOV in POS. Zlasti je to sodelovanje konkretno na obmejnem področju, saj so srečanja koroških partizanov izza meje in tostran meje vsakdanja. Od večjih minulih srečanj velja omeniti jubilejni zbor koroških partizanov ob 30-letnici obstoja organizacije na avstrijskem Koroškem – v Celovcu.

Občasne stike navezuje naša borčevska organizacija tudi z nekaterimi taboriščnimi odbori KZ Verbänd na Dunaju, Celovcu, Gradcu in Innsbrucku ter z Zvezo socialističnih borcev za svobodo in žrtve nacizma v Avstriji.

Kot je že znano, navezujemo preko občinskih odborov ZZB NOV Murske Sobote in Lendave ter preko pokrajinskega odbora ZZB NOV Vojvodine stike z Madžarsko, zlasti glede postavitve raznih spomenikov v taboriščih (Šarvar...). Sicer pa ZZB NOV Slovenije nima stikov z madžarskimi borci, ki se jih je nekaj sto nekaj pred koncem vojne pridružilo NOV in POS, ker le ti niso organizirani.

Že samo dejstvo, da se je med drugo vojno v

NOV in POS bojevalo štiri do pet tisoč borcev nejugoslovanskih narodov, dokazuje našo (že takratno) mednarodno politično usmerjenost ter tudi našo pomoč protifašističnemu boju v sosednjih in drugih deželah. Tu velja seveda omeniti še številne zavezniške vojaške misije, ki so med vojno delovale pri glavnem štabu NOV in POS. Tu so tudi številni zavezniški jetniki in piloti, ki so jih rešile enote NOV in POS, ter preko petdeset borčevskih in protifašističnih organizacij, s katerimi vzdržuje stike ZZB NOV Jugoslavije in, ki bogatijo naše sodelovanje s tujino.

Komisija za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije je na svoji seji v marcu 1977 posebej obravnavala vprašanja mednarodne borčevske solidarnosti, reševanje konkretnih zadev, ki izhajajo iz borčevskih pravic bivših borcev NOV Jugoslavije – tujih državljanov, kar je obravnavala tudi zvezna komisija ZZB NOV Jugoslavije maja 1977 v Ljubljani.

Z omenjenim v zvezi in v sodelovanju z ostalimi komisijami pri Republi-

škem odboru ZZB NOV Slovenije ter drugimi pristojnimi republiškimi organi in ustanovami je RO ZZB NOV Slovenije sodeloval in reševal aktualne borčevske probleme bivših borcev NOVJ in aktivistov OF – tujih državljanov. Več kot tisočim omenjenim borcem je pomagal pri urejanju in posredovanju dokumentov, urejal vprašanja s področja vojaških vojnih invalidov v zamejstvu, nenehno si prizadeva, da bi tudi zaščito borcev in aktivistov v tujini na področju socialnega in zdravstvenega skrbstva sistemsko uredili, da bi uredili dodeljevanje priznave in tem borcem (v letu 1977 je bilo rešeno 15 vlog). Tudi na področju podeljevanja priznanj in odlikovanj je bilo dosti storjenega. So pa tu tudi določene težave, saj ponekod v tujini (v Italiji za primer) ne priznavajo za dodelitev partizanskega odlikovanja udeležencem NOB. ANPI v takih primerih posreduje, vendar z malo uspeha. RO ZZB NOV Slovenije pripravlja skupno z RK SZDL predloge za nova odlikovanja borcem NOV in aktivistom OF – tujim državljanom, predlogi pa se oblikujejo v tesnem sodelovanju z borčevskimi organizacijami v sosednjih državah ter z domicilnimi odbori enot, kjer so se omenjeni borci borili.

O delu komisije velja omeniti tudi njeno angažiranje ob pripravah na znani proces proti zločincem iz tržaške Rižarne, urejanje grobišč padlim Jugoslovanom v zamejstvu...

Letos bo pri Opatjem selu odkrito tudi obeležje prvemu tržaškemu gari-baldinskemu bataljonu, v načrtu pa je še nekaj drugih tovrstnih obeležij.

(iz poročila RO ZZB NOV Slovenije o delu v minuli mandatni dobi)

Slovesna skupščina ZZB NOV mesta Ljubljana

V veliki sejni dvorani skupščine občine Vič-Rudnik v Ljubljani je bil v soboto, 25. februarja 1978 ob 9. uri začetek II. redne skupščine ZZB NOV mesta Ljubljane.

skih organizacij jugoslovanskih mest in delegacij borcev iz sosednje Italije.

Zatem so, ko je delovno predsedstvo zasedlo svoja mesta, so prišli do govornice pionirji osnovne šole Trnovo, ki so zbrane borce pozdravili v imenu ljubljanskih pionirjev in jim zaželeli dobrega zdravja ter se jim zahvalili za vse storjeno na njihovi revolucionarni poti.

Tovariš Pehaček je v svojem kratkem nagovoru podčrtal, da se revolucija nadaljuje, da smo v minulem obdobju uspešno prebrodili kratkotrajno zastoj naše revolucionarne udarnosti z izgubljanjem moči v odklonih

liberalizma in tehnokratizma in nadaljujemo začrtano pot, kar je razveseljivo pa tudi naravno.

Tovariš Pehaček je naglasil, da bo prva in odločilna naloga borcev tudi v bodoče v iskanju vezi z mladimi, njihovim odnosom do NOB ter prelivanju izkušenj iz NOB v današnji čas, današnjo revolucijo. Borci lahko s svojimi izkušnjami še ogromno pomagajo. Tudi s kritiko in nasveti, saj jim pogleda ne zamegljujeta večne prestižno hotenje za osebnimi interesi ne malomeščanska miselnost. Tudi Ljubljana je s svojimi petimi občinskimi odbori ZZB NOV združena v mestno organizacijo ZZB

enotnejša in lahko nastopa enovito v vseh ključnih vprašanjih življenja našega mesta. V Ljubljani je čez 22 tisoč borcev, članov ZZB, med njimi jih je večina tako ali drugače aktivnih. Ker pa je borčevska populacija iz leta v leto starejša, si morajo borci med seboj solidarno pomagati, vendar kljub temu dejstvu, ostati do svojih poslednjih moči v prvih vrstah pri utrjevanju našega družbenopolitičnega sistema, pri urensničevanju samoupravljanja in delegatskega sistema ter v bližnjih konkretnih nalogah (pripravah na partijska kongresa in zvezno ter republiško borčevsko skupščino).

V razpravi so sodelovali še številni tovariši in tovarišice, ki so osvetlili delo borcev na različnih področjih – od zdravstva in socialnega skrbstva do negovanja tradicij NOB v Ljubljani, zbiranja dokumentacije in še posebno – o aktivnosti borcev v krajevnih skupnostih, kjer je bilo njihovo delo že doslej zgledno, odnosi tovariški, sproščeni – z dialogom in razpravo!

V razpravi so sodelovali tudi gostje. Zbrane tovariše je v imenu delegacije borcev jugoslovanskih mest pozdravil general Zarja Škerovič, ki je tudi z nekaj toplimi besedami označil Ljubljano, mesto – heroja. K besedi se je s

pozdravnimi besedami oglašil tudi član nacionalnega sveta ANPI iz Italije Federico Vincenti. Prav tako se je k razpravi priključil tudi tovariš Janko Rudolf, predsednik RO ZZB NOV Slovenije, ki je pozitivno ocenil delo mestne skupščine ZZB NOV Ljubljane v minuli mandatni dobi. Ocenil je delo borcev v krajevnih skupnostih in naglasil, da je prav ljubljanski primer dela borcev v KS tisti, ki na njem lahko potrdimo, da je borčevska organizacija trdno zasidrana med ljudstvom in da je bilo nekaj časa, ko se je skušalo zmanjšati pomen borčevske organizacije pa se to ni zgodilo prav zaradi njene zasidranosti v bazi in njene priljubljenosti med ljudmi.

V poročilu skupščine ZZB NOV Ljubljane je še nekaj tem, ki se jim bomo v kateri od prihodnjih števil posvetili, tretji redni skupščini ZZB NOV mesta Ljubljane na rob pa le še to, da je bila odlično pripravljena.

Bojana Ž. Jesih

Namesto običajnega začetka dela skupščine ZZB NOV Ljubljane so prisotne z žlahtno pesmijo pozdravili pevci Slovenskega okteta (v novi sestavi) in igralca Iva Zupančičeva ter Boris Cavazza z recitalom.

Slovenski oktet je zapel kar nekaj pesmi, pa se je na koncu zdelo, da so jih zapeli še premalo, tako milozvočno so zvenele partizanske pa tudi narodne pesmi iz njihovih ust. Recitacije so bile sicer iz klasičnega repertoarja partizanske poezije, ki pa so znova, kot vedno, pretresle.

Po končanem kulturnem sporedu, ki je bil posvečen minulim partijskim in Titovim jubilejem (pa tudi majčken prispevek k akciji Človek-delo-kultura) je predsednik mestne skupščine ZZB NOV Ljubljana general Rade Pehaček pozdravil vse prisotne delegate in goste. Skupščine se je poleg predstavnikov RO ZZB NOV Slovenije, MK SZDL, ZK predstavnikov domicilnih enot in JLA ter drugih, udeležila tudi delegacija borčev-

Ženska polovica človeštva je dvakrat zatirana. Delavke in kmetice zatira kapital, poleg tega pa so celo v najnaprednejših buržoaznih republikah prvič neenakopravne, ker jim zakoni ne dajejo enakosti z moškimi, drugič – in to je glavno – so v hišnem suženjstvu, »hišne sužnje«, ki jih mori najdrobnejše, najslabše, najtežje delo v kuhinji in sploh v posamičnem hišnem gospodarstvu, ki človeka strahovito otopi.«

Lenin

Delovna žena ve, kaj hoče

Dokumenti govorijo o slovenskih materah, dekletih, ženah, sestrah – borkah za svobodo.

Tudi o ženskem vprašanju bo poseben referat, ker je to za nas zelo pomembno vprašanje, kateremu pa naši tovariši v nekaterih organizacijah še vedno ne posvečajo zadosti pozornosti. Tovarišice bodo o tem tudi same govorile, toda tukaj je treba poudariti, da je bilo vse, kar so tovarišice do danes dosegle pri ženskem delu, doseženo v glavnem brez pomoči tovarišev, ki so jih večkrat celo ovirali. Potrebno je naglasiti tudi to, da se opaža ravno v tisti pokrajini, kjer bi bilo to najmanj pričakovati, to je v Črni gori, največ razumevanja pri tovariših za žensko vprašanje...

Iz Titovega referata na 5. državni konferenci KPJ od 19. do 23. oktobra 1940 na Dubravi pri Zagrebu

Ve, žene, ki dajete življenje, uprite se strašnemu pokolju, ki zajema že ves svet, uprite se izglodovanju vaših otrok, uprite se nasilju, ki ovira napredek in blagostanje človeštva.

Z letaka CK KPS za 8. marec 1941

Rojena sem bila 1895 v Ravnah, občina Šoštanj. Moja mati je bila zelo pobožna in me je v tem duhu tudi vzgajala. Zelo mi je branila, da bi se poročila z Alojzom Stropnikom, ki je bil že takrat komunistično usmerjen in ni hodil v cerkev. Kljub temu sem se poročila z njim leta 1920. Ker mi ni mogla zabraniti zakonske zveze, me je prikrajšala za doto. Nič zato – s svojim možem sem bila zelo srečana. Bil je dober in razumen človek.

Spomini na napredno gibanje v Šoštanju med obema vojnama, Slovenke med NOB, knj. 1, str. 42

Dne 24. avgusta zvečer so se na dvorišču sodniških zaporov začele priprave za zadnje dejanje. Na zidove so montirali reflektorje. Za gestapovce in za »goste« so postavili poseben oder. Ob zid so morali jetniki zložiti skladanico drv, tla pred drvmi pa posuti z debelo plastjo žagovine. Ko so bile vse te priprave končane, so privedli obsojence. Stali so morali ob strani z rokami, dvignjenimi nad glavo. Uniformiran policist je bral razsodbo. Pri vsakem imenu je pristavil: »Zaradi upora proti državi obsojen na smrt z ustreli-

jo. »Slava je po prebrani razsodbi prva zaklicala: »Živela komunistična partija!« Potem so zapeli: »Vstanite, sužnji, iz prekletstva...«

Prvih 5 obsojencev je stopilo pred skladanico drv in okupatorjeve krogle so jih pokosile. Ostali so peli.

Slava je prišla na vrsto v skupini petih na smrt obsojenih skupaj s Slavkom Šlandrom in Francem Vrunčem-Buzdom, okrožnim sekretarjem KPS za Celje. Slava si ni pustila zavezati oči. Tik pred salvo je še enkrat zaklicala: »Živela komunistična partija!«

Slovenke v narodnoosvobodilnem boju, knj. 1, str. 81

Trebala bi da nešto napišem o danima, o godinama borbe. Sve što bi željela i što smo proživjeli, nisam u stanju da napišem. Trebalo bi pisati knjigu, a takvih knjiga u našoj zemlji bilo bi na tisuće.

Slovenke v narodnoosvobodilnem boju, knj. 1, str. 103

Ljubi moji starši!

Marburg 2. 10. 42
Obsojena sem na smrt.

Nisem mislila da pridem tako daleč.

Prosim Vas da mi vse to oprostite. Jaz sem prosila za Vas, da bi vas ne izselili, ker ste že tako stari in pri mojem deliktu nič prizadeji. Žal mi je da Vas moram zapustiti, in to v času, ko ste najbolj potrebni pomoči. Toda ne žalujte za menoj. Življenje je kot vrtnec v morju. Človek ga obrača po svoje, Bog pa prekriža vse in ga obrne. Oprostite mi vse, kar nam je v našem kratkem življenju prišlo navzkriž. Pozdravljam moje ljube sestre, ki so mi v mojem življenju pomagale da sem imela kot najmlajša marsikaj hudega prikrajšane. Hvala jim za vse. Enako tudi moje sorodnike in znance. Tu je ura, da se ločim od vsega, in tudi končam moje pisanje. Še enkrat Vas prosim odpustite, odpustite.

Poljubček vsem mojim malim, ki sem jih tako ljubila.

Molite zame.
Vas zadnjikrat poljublja in objema Vaša do smrti hvaležna hčerka

Rosi

Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih, Ljubljana 1965, str. 531

Letos je bila izredno bogata letina gob, zato jih imajo ljudje zelo veliko nasušenih. Gobe so zelo popolno hranivo in odgovarjajo po hranilni vrednosti mesu samemu. Zato bi bilo pomembno, da jih nabereimo čim večje količine za naše ranjence. Glavni odbor SPZZ naroča zato vsem okrožnim in rajonskim sekretarkam SPZZ, da izvedejo po ženski liniji nemudoma, to se pravi prav takoj veliko akcijo nabiranja suhih gob za ranjene in bolne partizane po vseh krajih svojih delovnih področjih. Pohitite in tekmuje med seboj. Pazite, da jih boste hranile na suhem prostoru, ker sicer se vam bodo skvarile. Kadar boste nabiranje zaključile po vseh krajih, oddajte nabrane količine rajonski gospodarski komisiji v svojem rajonu. Takoj poročajte tudi nam, kako ste z nabiranjem uspele.

Okrožnica vsem okrožnim, rajonskim in vaškim odborom SPZZ, Slovenke med NOB, knj. 1., str. 101

Položaj, 31. 12. 1943. SPZZ za Belo krajino, Črnomelj

Potrjujem prejem sledečih jestvin, katere smo

prejeli od vas in sicer: 3,65 kg orehovitih jedrc, 9,50 kg suhega sadja, 0,13 kg čaja, 0,45 kg ocvirkov, 2 kg medu, 2,85 kg koruznega zdroba, 3,90 kg bele moke, 1,25 kg suhih gob, 0,75 kg makaronov, 2 kg prepečenca, 28,70 kg kruha, 3 litre žganja, 3 komade konzerv, 14 kg jabolk, 1 zavitek kave »Meka«, 4,40 blekev za juho, 2,15 kg makaronov, 2,90 kg riža, 1,90 kg ocvirkov, 1,25 kg riža, 2 kilograma sladkorja, 1,70 kg krhljev, 50,40 kg kruha, 19 komadov jajc.

V imenu ranjenih tovarišev ter uprave SCVPB se vsem darovalcem in darovalkam najpriskrneje zahvaljujemo in želimo vsem res srečno novo leto.

Slovenke med NOB, knj. II-1., str. 104

Ko moški odhajajo v vojsko, kjer bodo izpolnili svojo najbolj častno dolžnost, moramo hkrati usmeriti vse svoje sile v aktivizacijo deklet in žena. Dekleta in žene so danes dolžne pred svojo domovino in svojim ljudstvom, da moške takoj nadomestijo pri njihovem delu in njihovih funkcijah. Zaradi mobilizacije

ne sme zastati niti naša politična organizacija niti graditev oblasti. Nasprotno! Mobilizacija v našo vojsko, ki nam hkrati zapoveduje aktivizacijo naših deklet in žena, mora v svojih končnih posledicah pomeniti ne samo izpolnjevanje vseh dolžnosti, ki jih ima civilni teren do svoje vojske, temveč tudi korak naprej za sam civilni teren – namreč nage, pogumen in množičen dvig novega kadra, kadra iz vrst naših deklet in žena.

Mobilizacija vseh za operativno vojsko sposobnih moških sil in aktivizacija naših žena in deklet, dviganje naših žena in deklet na odgovorne politične in oblastvene funkcije – sta dve, med seboj nerazdružljivi povezani plati popolnoma iste naloge, naloge vsega našega naroda, ki mora v tej veliki domovinski vojni in v njenem končnem razdobju dati od sebe vse za končno zmago.

Boris Kidrič, Aktivirajmo žene, Zbrana dela knj. 2, str. 255

Pravica žene do enakopravnosti sodi med osnovne programatične zahteve vsake resnične demokracije. Popolnoma jasno je torej, da je naša narodnoosvobodilna borba morala poleg drugih demokratičnih pridobitev izbojevati tudi žensko enakopravnost, žensko enakopravnost na vseh popriščih javnega udeleževanja.

B. Kidrič, Pravica in njena uporaba, Zbrana dela knj. 2, str. 267

Tovarišice! Od vas je odvisno, kakšna bo morala v zaledju. Od vas je odvisno, kako bomo premagali težave, koliko bo dobila naša vojska, koliko bo od zaledja dobila kri vaše krvi, vaši možje, otroci, bratje. Od vas je odvisno, kako se bo nadaljevalo delo političnih organizacij tudi tam, kjer so se aktivisti odzvali pozivu na narodno dolžnost in odšli v vojsko...

B. Kidrič, Govor slovenskim ženam, Zbrana dela knj. 2, str. 270

Me žene Jugoslavije, skupaj s svojimi narodi in skupaj z vsemi resnično demokratičnimi silami sveta mislimo, da zares ne more biti pravega miru na svetu, dokler se ne upoštevajo tolike in takšne žrtve in trpljenje narodov, dokler se pozabljajo načela demokracije in svobode, dokler so nerešena vprašanja življenj resničnih borcev proti fašizmu, dokler pa se na drugi strani z največjo opreznostjo in občutljivostjo kroji »pravica« tistemu, ki je kriv za te žrtve in trpljenje.

Iz govora Vide Tomšič na 2. zasedanju izvršnega odbora mednarodne demokratične federacije žena od 10. do 15. oktobra 1946 v Moskvi, Slovenke v NOB, knj. II-2, str. 1494

Matere z otroki, zaprte poleti 1943 v materinski sobi ljubljanskih sodnih zaporov, fotografirane na prostosti septembra 1943 po kapitulaciji Italije

Rada bi napletla tople sreče vsem ljudem . . .

Februarski dnevi komaj še kljubujejo marcu, ko z Julko Tajnikarjevo sediva v sobi, v kateri radiatorji grejejo še prav tako, kot pred tednom dni, ko je bilo zunaj nekaj več kot deset stopinj pod ničlo.

Julka Tajnikarjeva, očitno vajena takih pogovorov, kljub temu ni mogla popolnoma skriti rahle zadrege. Le kdo bi jo, če bi že vnaprej vedel, da bo zopet nekdo z vprašanji »šaril« po njegovem življenju.

Julkini odgovori so kratki, pa ne odrezavi, povedani so mehko, spleteni iz toplih besed, ki se jih skoraj ni mogoče naučiti, temveč se mora človek roditi z njimi.

Kdo bi verjel, da se lahko tudi na pohorskem granitu rodi v enem človeku toliko človeške miline?! In v tisti milini še večja mera nečesa še bolj trdnega kot granit, še bolj mogočnega, kot so mogočni pohorski gozdovi...

Mož, tri hčerke in štiri vnukinje bodo letos prvega junija zaželeli ženi, mami in babici Julki vse najlepše za njen osemindesetletni rojstni dan.

Rodila se je v Božjem na Pohorju. Starši so bili dni-narji in kaj več se tudi otrokom iz takih družin ni obetalo. Usojeno jim je bilo samo garanje, naprežanje za skorjo kruha, pest fiziola ali boba pri bogatih kmetih ali duhovščini, ki so jih tolažili z lepšim življenjem »na onem svetu«, namesto s kruhom in žganci na Pohorju.

Obračava strani in liste v zajetni knjigi življenja Julke Tajnikarjeve. Na kakšni strani se pomudi va več, ponekod preskoči kar nekaj listov, pa vendar se v moji beležnici gramadijo strani, zapisane tako, kot se svojega življenja spominja Julka.

Mladost pride in odide samo enkrat, pomlad vsako leto

Julka je bila šesti otrok Brezovnikove družine v Božjem in hkrati tudi prva, ki je ostala pri življenju. Pred njo je staršem umrlo pet otrok. V Gorelju nad Zrečami je obiskovala štirirazredno osnovno šolo, do katere je imela dobro uro hoda. Odličnjakinja je bila vsa leta! Toda kam po šoli? Dolina je bila tako neznansko daleč, še dlje od tam so bile šole. Ostala je doma, kot so takrat ostajali skoraj vsi njeni vrstniki. Z očetom in mamo je družno hodila poleti delat na njeve okoliških kmetov, pozimi pa sta z mamo pletli jopice in nogavice. Tako je bilo celih šest let. Poleti »tabrh«, pozimi pletenje. Pomladi so prihajale, odhajale in se spet vračale za jesenjo in zimo. Za Julko sta se v tisti leseni koči rodila še dva brata.

Vojna vihra tudi Pohorju ni prizanesla. Skozi nepregledne gozdove je tudi

do Božjega prišla vest o pogumnih borcih prvega pohorskega bataljona, ki so bili zadnji boj na Osankarici. Avgusta leta 1943 se je Julka prvič srečala s partizani drugega pohorskega bataljona.

Od tedaj je pri kmetu Kameniku v Božjem bila Julka mladinska aktivistka. Že naslednje leto je bila sprejeta v SKOJ, takoj po osvoboditvi, 15. maja 1945. leta pa še v zvezo komunistov.

»Ko smo se dekleta iz Božjega vključile v delo pri partizanski tehniki »Mernik«, kurirski postaji TV-10 v bližnjem Kotu in partizanski bolnišnici »Košuta«, pripoveduje Julka, »je bila vojna vihra najhujša. In prav tedaj sem začela pisati tudi pesmi, ki smo jih mladinke prepevale in recitirale na prireditvah, ko so prišli v vas partizani.«

Tako je med drugim to zapisala:

»To bilo je v vasi Božje, ki tiho na Pohorju ždi, v časih prelepih in slavnih, ko z nami so borci bili.

Takrat so mi v silnem zanosu pesmi privrele na plan, da bi pomagale v boju, ki bil ga je naš partizan!«

★

Malce si oddahneva, srkneva požirek kave. Zdelo se je, da je Julka s požirkom črne tekočine spla-

knila po grlu za celo knjigo besed, ki so neizrečene ostale v grlu, v mislih, v srcu...

Nič kaj rad si ne beležim, če vidim ali slutim, da si hoče nekdo z naštevanjem funkcij in dosedanjim delom postaviti spomenik, kot temu zlobno rečemo. Toda tokrat sem si pri Julki vse to skrbno beležil, včasih sem jo celo prekinjal, da ne bi kaj izpustil, kajti vse to, kar je Julka zmogla v življenju, zmore lahko le trden človek, človek, ki je trdnjši od granita.

Služba, učenje, tečaji, številne politične funkcije, pa zopet srednja šola, diploma, pisanje zgodovine NOB, pesmi... Kar dve mandatni dobi je bila Julka članica občinskega komiteja ZKS, bila predsednica društva za napredek gospodinjstva, občinska odbornica, porotnica občinskega sodišča, je predsednik odbora aktivistov in ne nazadnje je Julka tudi mati Jelki, Lidiji in Ireni, zdaj že odraslim hčerkam.

★

Ko je govorila o svojih treh hčerkah in o štirih vnukinjah je bil Julkin glas še mehkejši. Prisluhnil sem mu in v tistem trenutku se mi je zdelo, da so temu glasu prisluhnile tudi stene. Morda sem šele takrat prav doumel kako je lepo biti babica. Jel-

ka ima hčerko Alenko, Lidija Tino in Vanjo, Irena pa Mojco.

»Tina je bila rojena 6. 6. 1973., našteva Julka, »Alenka 11. 11. 1976., Vanja 4. 4. 1977. in če se ne bi Mojca rodila dve uri prej bi bila rojena 9. 9. 1977. Zdaj se pa šalimo na njen račun, da je borka pred 9. 9.«

Mi, ki smo v cvetu mladosti prenašali vojne gorje, ne bomo nikomur pustili, da nam to srečo otme!

Te besede je zapisala Julka v eni svojih številnih pesmi, ki so shranjene v občinski knjižnici v Slovenskih Konjicah.

Še vedno rada zahaja v Božje, v rojstno vas in hišo, v kateri gospodari brat, borec Gubčeve brigade. O tisti nekdanji borni kolibi iz otroštva ni več sledu. Tudi bratovih šest otrok je že pri kruhu in zagotovo boljšem, kot sta ga otepala sama pred toliko leti.

– Julka, kaj vam je iz mladosti ostalo najbolj v spominu?

»To, da smo otroci vedno prebrskali vse mamine žepe in v njih iskali skorjo kruha, ko se je vsa trudna vrnila iz »tabrha« in da sem šele nekaj pred koncem vojne prvič v

življenju videla makarone!«

– Kaj vas pa sedaj najbolj bode v oči?

»To, da zdaj zmečemo v koše več kruha, kot smo ga takrat pojedli!«

– Bila ste tudi mladinski aktivist, brigadir, prosvetna delavka... Kaj menite o današnji mladini?

»Dobro mladino imamo, ki živi svoje, novo življenje. In prav je tako. Ne jočimo za starim in preživelim! Mlade je treba le znati voditi in usmerjati.«

– Ste za vse samopri-spevke?

»Sem, vedno in za vse za katere se odločimo. V naši občini smo že veliko storili ravno s samopri-spevki občanov.«

– Kaj bi še morali storiti?

»Prav gotovo je zdravstveno varstvo še pomanjkljivo. Nimamo dovolj zdravnikov.«

– Kako so otroci in mož gledali na vaše družbenopolitično delo, ko so vas sami najbolj potrebovali?

»Menim, da so me razumeli!«

– Ste bili srečna družina?

»Da, vsekakor!«

– Menite, da ste poslanstvo matere dobro opravili?

»Mislim, da sem. Morda je z dekleti nekoliko lažje, ne vem?!«

– Kaj vas razveseljuje? »Morda to, da sedaj ljudje ne »jamrajo« več. Spominjam se časov, ko ljudje sploh voliti niso hoteli, ko ni bilo »žajfe!«

– Kaj obsojate?

»Delomrzneže in pa tiste, ki kradejo naš in družben denar!«

– Je teh veliko?

»Preveč!«

– Kaj menite o osmem marcu, vašem prazniku, prazniku žena?

»Zdi se mi, da se je ta praznik že izrodil, da bi ga sploh več ne kazalo ponavljati!«

– Zakaj?

»Kaj ne govorimo nenehno, da smo ženske enakopravne. Zakaj bi potem morale praznovati še posebej?!«

– Katero praznovanje osmega marca vam je ostalo najbolj v spominu?

»Vsa tista praznovanja osmega marca kmalu po vojni in pa tisto, ki smo ga pripravile žene še 1952. leta v vasi Breg, nedaleč od Slovenskih Konjic.«

– Omenjate enakovrnost žensk...

»Da in toliko jo imamo, kot si jo zna vsaka sama priboriti!«

– V eni izmed vaših pesmi ste napisali: »Težji je boj, lepša je zmaga!« Ste s tem takrat merili tudi na boj za enakopravnost?

»Morda!«

Spet srkneva požirek že hladne kave. Ogledujem si slike Julkinih hčera in vnukinj. Po mizi predstavljam orumene liste na katerih so zapisane Julkine pesmi. Med temi pesmimi berem:

»Ni vedno lahko se smeri držati, toda v neznano ne smemo capljati!«

»Saj napredujemo, četudi s težavo, ne gre pa zidov podirati z glavo.«

★

Delo sodnika porotnika ni ravno lahko, včasih je sila neprijetno in zamotano, saj vemo, da sodniki porotniki, bolj kot členom kazenskega zakonika rajši prisluhnejo srcu, ki ne pozna paragrafov. Med temi sodniki porotniki je že več kot dve desetletji tudi Julka Tajnikar.

»Najbolj žalostno je takrat, ko obravnavamo preživninske tožbe. Morda smo ženske do teh vprašanj bolj tankočutne od moških. K sreči je teh tožb na sodišču vedno manj, kajti zdaj te zadeve že povečini ureja skupnost socialnega skrbstva v občini«, pravi Julka. O tem nisva več govorila. Misli so se preselile v še eno izmed mnogih Julkinih pesmi:

»Pletem, pletem, pletem... zanke se v nedogled vrstijo...«

Rada bi napletla toplo, dolgo ogrinjalo, da pod njim bi mi srce utrujeno zaspalo. Rada bi napletla tople sreče vsem ljudem, še predno me zemlja vzame v svoj objem!«

Tone Urbas

Mi, ki smo v cvetu mladosti prenašali vojne gorje, ne bomo nikomur pustili, da nam to srečo otme!

Spominjam se časov, ko ljudje sploh voliti niso hoteli, ko ni bilo »žajfe«

Kdo bi verjel, da se lahko tudi na pohorskem granitu rodi v enem človeku toliko človeške miline?!

Ženske v Loški dolini med obema vojnama

Tisočletna je neizpeta pesem brezupnega življenja hlapcev in dekel in dninarjev. Nad njimi se je nedosegljivo dvigala pešica gospodarjev. Zdaj grofov – drugič spet – bogatinov, denarnikov. Žene so bile zaostale, prepone s tradicijo, predsodki in vražami. V njih je živela dediščina prastaršev. Bile so brezpravne – brez vseh pravic.

Vse okoliške bajtarske družine so imele v najemu obdelovalno zemljo. Prostrana najlepša zemlja je pripadala grofom Schonburgom, von Lichtenbergom, Hallersteinom...

Grofica je izsiljevala najemniške ženske, ki niso mogle plačevati najemnine za njive in so ji morale zato obdelovati njene grofovске njive, pospravljati seno ob košnji... Zanjso delale tudi po deset ur na dan.

Po prvi svetovni vojni je Loška dolina doživela svojo »boljševiško« republiko. To je bilo prvo seme revolucije za ljudi v tej dolini. Ni pa bilo pravih vodij z jasno začrtano potjo. Zato upor tudi ni uspel. Bila pa je to izkušnja, življenjska šola za kmečko-delavsko gibanje. Poprijeti je bilo treba znova, graditi na novih temeljih. Prihajal je čas, ko je postajala enotnost vse bolj neizbežna nuja, ko je bila potrebna silna vztrajnost in priprava na dozorevajoči čas.

V tistih letih sem bila naročena na knjige Cankarjeve družbe. V njih se je že zrcalila sled nove dobe. Kljub skromnim sredstvom za preživljanje sem bila naročena tudi na reviji »Ženski svet« in »Žena in dom«. »Ženski svet« je med drugim objavljala dela žena – likovnih umetnic, pisateljic, pesnic ter bork za enakopravnost in mir. Svojo literaturo sem posojala še okoliškim ženam v branje.

Socialist Jernej Dimic – direktor snežniške grajske žage je bil zaslužen za gradnjo kulturnega doma v Pudobu. Ustanovil je tudi delavsko kulturno-prosvetno društvo »Svoboda«. To društvo je vključevalo poleg ostalih dejavnosti tudi dramski odsek in napredno knjižnico. Dramske prireditve so močno razgibale delo žena v dolini. Udeležba na predstavah pa je bila

Dolino obkroža venec prastarih, s smrekami in jelkami poraščenih gora. Veličastna podoba pralepote v čarobni luči vzhajajočega sonca. Dolina skopa, zemlja kraška; hranilka tukajšnjega življa – to je moja Loška dolina.

sploh vedno polnoštevilna. Kljub temu, da so vsaki posebej »stali ob strani« tudi loški žandarji.

Knjige, ki jih je premogla knjižnica društva »Svobode«, so bile izredno pestre. Branje le teh je postalo nepogrešljiv del kulturnega izobraževanja kmečko-delavskih žena. Tako so si širile obzorje, dvigale svojo kulturno raven in zavest. Ta krog bralk se je vse bolj širil – zlasti zato, ker večina ni imela sredstev, da bi kupovala lastne knjige.

Tudi marksistična literatura je ilegalno krožila po vaseh. Meni je prišla v roke brošura »Glavnjača«. Šele iz te knjižice sem izvedela, da so bile tam zaprte tudi ženske, ki so jih – kot moške – mučili. Izpovedi o grozodejstvih v tistih zaporih so me globoko pretresle. Razen bolj poljudne literature je našel pot v dolino tudi Marxov »Kapital«. Za žene je bilo tako branje težje razumljivo, saj bi jim bila potrebna temeljita razlaga.

Nekega dne sta prišla k meni dva žandarja in zahtevala, da jima pokažem vse svoje knjige. Vse sta prebrskala, a tistega, kar sta iskala, nista našla. »Glavnjača« sem pravčasno skrila na varno. Po tem prvem obisku sta me prišla žandarja še večkrat ustrahovat.

Žagarski delavci so se poleg branja literature izobraževali in idejno usmerjali še v sindikatu in strokovni zvezi. Na sestankih jim je večkrat predaval tajnik strokovne

zveze Niko Bricelj iz Ljubljane. O poteku teh sestankov in njihovi vsebini mi ni moč nikoli pripovedovati, češ da je preprosteje, da ničesar ne vem, če bi prišli žandarji in me začeli spraševati.

Tako stališče me je prizadelo. Nič čudnega ni torej, da so se žene spričo skope informiranosti počasneje idejno osveščale. Zanje tudi ni bilo možnosti za zaposlovanje v lesnih obratih. Tako so ostajale dekile in dninarice, kar je

bilo družbeno najmanj cenjeno delo.

V navzkrižnem ognju političnih razprtij, pritiska vladajočega razreda, v gospodarskih krizah in brezposelnosti se je mnogo mladih kmečkih in delavskih ljudi izseljevalo v tujino.

V času krize »grajska« žaga na Marofu tudi po tri mesece na leto ni delovala. Življenjski standard delavskih družin se je zmanjšal na minimum.

Med naprednim življenjem v dolini je bilo čutiti krepitev razredne idejne zavesti. V kmečko-delavskem gibanju so bili razvojni premiki vse pomembnejši. Tako so žagarski delavci dosegli svoj prvi večji uspeh pod vodstvom KP, ko so leta 1936 stavkali.

Bivši mesar iz Starega trga – lesni industrialec Karel Kovač, si je pridobil veliko premoženje in s svojo žagarsko industrijo konkuriral vrsti manjših žag ob potoku Obrhu. Takrat ko je Kovač svojim delavcem znižal plače, so ti začeli stavkati. V znak solidarnosti so po vsej Loški dolini ustavili delo v lesnih obratih.

Drugi veliki uspeh je bila sestava kmečko-delavske kandidatne liste na volitvah 1936. In 1937. leta in izvolitev »levega« župana. Starojugoslovanski režim ni več mogel zaježiti toka revolucionarnega vrenja.

V času šestojanuarske diktature je oblast razpustila kulturno-prosvetno društvo »Svoboda« v Pudobu ter dom namenila za ubožnico. Žagarski delavci so kasneje ustanovili novo KPD »Vzajemnost«. Leta 1940 so se po vaseh začele ustanovljati partijske celice. Ena takih je bila tudi partijska celica Vrhnika-Kot, ki je imela za mesto sestankov večkrat našo hišo. Dobivali so se v kuhinji ali pa v kleti. Ob takih priložnostih sem običajno stala na vogalu hiše in pazila, da ne bi kdo prisluškoval. Kadar so sestankovali v kuhinji, sem hitro spravila otroke spat.

Vojna se je približevala s hitrimi koraki, napredni delavci in kmetje pa so si nabirali najin nadlog. Na klanec malo dalje od Ostrožnikovih je motor utihnil. Zmanjkalo je goriva. Skrbelo me je, kaj sedaj storiti. A skrb je bila nepotrebna, saj je bil šofer Vili sila iznajdljiv fant. Od nekod je kaj hitro privlekel kanto nafte. Ker sva prej vozila z bencinom, je bilo tole z nafto dvomljivo. Vili pa me je miril, češ, da mu je še vedno uspelo. In res! Po nekajkratnem brezuspešnem poizkušanju je motor zakašljal. temno se je pokadilo iz izpušne cevi in – peljala sva se naprej!

Najina pot je bila uspešna, po zaslugi spretnega Vilija pa je cepivo za bolnika v bolnišnici Pavli pravočasno prispelo.

Rezka Razdrih

Ob prihodu enot Jugoslovanske armade v Trst, 1945

Cepivo je prispelo pravočasno

V domu VVI v Strunjanu sva se srečala s tovarišem, s katerim sva po 33 letih ugotovila, da naju veže skupni spomin na neki dogodek iz NOB. Pravo naključje je hotelo, da sva v pomenkih na sprehodih prišla do te teme. Tale zgodba pripoveduje o najinem skupnem vojnem doživljanju.

V začetku novembra 1944 se je skozi gozd pomikala skupina starih partizanov z nosili in hudo bolnim partizanom. Mladi bolnik je imel davico. Prenašali so ga z javke v bližini Mrzle rupe, preko Hudega polja v bolnišnico Pavlo. Pot je bila naporna in med nošenjem bolnika so morali nosači počivati. V takih presledkih se je bolnemu sem ter tja povrnila zavest. Ravno toliko se je zavedel, da je slišal, kako so se o njem pogovarjali, da bo tako in tako umrl in da je gotovo trud okrog njega zamen. Iz tega pogovora je bolnik – Lado Pohar spoznal, kako hudo je zbolel.

Po oktobrski nemški ofenzivi na Lokve se je štab devetega korpusa nastanil v Čepovanu, Dolu in Podčepovanu. Sanitetni odsek pa se je namestil v prostorni hiši sredi Podčepovana.

Nekega poznega popoldneva sem dobil naročilo, naj se takoj odpravim proti Cerknem, oziroma v bolnico Franjo po cepivo proti davici, ki ga je nujno treba prinesiti v bolnišnico Pavlo sredi Trnovskega gozda. Vse je bilo že organizirano in, ko sem na cesti, ki vodi iz Čepovana preko Drnjulka pod Kobilico v Spodnjo Trebušo, postal le deset minut, je že prihrumel po cesti šofer, tovariš Vili Kogoj na motorju znamke Sertum 500.

Noč se je že spuščala, ko sva preko Drnjulka zavozila v prve ovinke navzdol proti Spodnji Trebuši. Že na drugem ovinku bi skoraj zavozila v prepad in le iznajdljivost šoferja gre zahvala da se to ni zgodilo.

Previdneje sva nadaljevala pot. V Cerknem je bil trg pogreznjen v temo in tišino. S Cerkljanskega vrha in Kladij je bilo slišati streljanje. Bila sva v skrbeh, če bova lahko nadaljevala pot. Telefonisti v gasilskem domu v Cerknem so nama zagotovili, da bo šlo. V Franji sem res dobil serum in takoj je bilo treba iti nazaj. Sredi noči sva bila že zopet na poti proti Spodnji

Trebuši. Bila sva utrujena in zaspana. Komaj sem se držal na motorju. Nenadoma sva se znašla sredi koroze na polju. V temi je Vili zgrešil cesto. Z veliko težavo sva potisnila motor nazaj na cesto. Sklenila sva, da se za urico ali dve zavlečeva na seno na kozolcu domačije na Krmeku. Tako sva tudi storila. Kakor hitro pa se je zdanilo, sva odrinila dalje. S tem pa se ni bilo konec najinih nadlog. Na klanec malo dalje od Ostrožnikovih je motor utihnil. Zmanjkalo je goriva. Skrbelo me je, kaj sedaj storiti. A skrb je bila nepotrebna, saj je bil šofer Vili sila iznajdljiv fant. Od nekod je kaj hitro privlekel kanto nafte. Ker sva prej vozila z bencinom, je bilo tole z nafto dvomljivo. Vili pa me je miril, češ, da mu je še vedno uspelo. In res! Po nekajkratnem brezuspešnem poizkušanju je motor zakašljal. temno se je pokadilo iz izpušne cevi in – peljala sva se naprej!

Najina pot je bila uspešna, po zaslugi spretnega Vilija pa je cepivo za bolnika v bolnišnici Pavli pravočasno prispelo.

Danilo Šuligoj

Organiziranje
terenskih
kurirskih vez in
postaj

Za kurirje morajo biti odbrani najboljši in najbolj vdani partizani

Hkrati s snovanjem vojaških so nastale tudi terenske zveze, ki so povezovale sosednje terenske organizacije med seboj in z vojaškimi enotami, navezovala pa so se tudi na redno vojaško relejno omrežje in ga v veliki meri tudi dopolnjevale. Z dne 8. julija 1943 je navodilo PK KPS za Gorenjsko in Koroško okrožnim in rajonskim partijskim sekretarjem o organizaciji zvez na svojem teritoriju. Navodilo prikazuje idealno ureditev zvez na terenu, ki naj bi se ji vsako okrožje čimbolj približalo. Po tem načrtu naj bi imelo vsako okrožje z rajoni okrog 30 kurirjev. Obstajala je težnja, da se vsa okrožja do skrajnosti nasitijo s terenskimi kurirji, vendar je v času navodil v kranjskem okrožju npr. le 6 ilegalnih kurirjev, zveze pa so bile že skoraj v celoti ilegalne.

Terenske zveze so se hitro izboljševale. Po okrožjih so bili posamezniki imenovani za organizacijo in vodene zveze. To so bili komandirji okrožnih kurirjev. V kranjskem okrožju je bil prvi komandir kurirjev Franc Štef-Miško, pozneje pa Franc Krničar-Veseljko in Viktor Uzar-Sašo, v Kamniku Mavricij Kveder-Dremač. Za jeseniško okrožje je junija 1943 pisal tehnik iz karavle 5 na pokrajinski komite, da naj mu pošljejo človeka, ki bo organiziral zveze v okrožju, oziroma naj dajo njemu pooblastilo, da bo lahko organiziral in kontroliral zveze in da bo lahko postavljali nove kurirje.

Sredi avgusta 1943 je poslal PK KPS okrožnim sekretarjem nova navodila, v katerih je zahteval, da takoj po vsem okrožju postavijo kurirske postaje, kjer mora biti stalno 4 do 5 kurirjev, tako da bo moč neovirano vzdrževati kurirske zveze vsaka dva ali tri dni. Postavijo naj stalne ilegalne zveze med sosednjimi okrožji, okrožnemu sekretarju v Kranju pa je bilo še posebej naročeno, naj vzpostavi zvezo med kranjskim okrožjem in četo na Koroškem v bližini Borovelj. Zvezo s to četo je imel tedaj že rajonski sekretar v Trzinu. Prav tako je po navodilih PK KPS naročil okrožni sekretar rajonskemu sekretarju v Trzinu, da mora postaviti kurirske postaje s tremi do petimi kurirji in posvetiti posebno pozornost zvezi proti Koroški. Do konca avgusta so vzpostavili redne ilegalne zveze med vsemi gorenjskimi okrožji. Sredi oktobra je OK KPS Kranj vzpostavil redno zvezo z okrožnim komitejem KPS Velikovec, ki je želel preko okrožnega komiteja Kranj dobiti zvezo s CK KPS, ker je imel do tedaj direktno zvezo s CK KPS

V Gorenjskem muzeju v Kranju bodo v torek, 7. marca ob 17. uri odprli razstavo Zveze med narodnoosvobodilno borbo na Gorenjskem.

le vsakih 21 dni. Kamniško okrožje je imelo v začetku oktobra ilegalno zvezo dvakrat tedensko tako s PK KPS za Gorenjsko kot tudi s PK KPS za Štajersko preko okrožnih in okrajnih terenskih kurirskih postaj. Jeseniško okrožje je vzpostavilo redno kurirsko zvezo z okrožnim komitejem v Mačah v Rožu že februarja 1943. Za organizatorja terenskih kurirskih postaj v jeseniškem okrožju je bil šele spomladi 1944 poslan Franc Polajnar-Kocelj. Kurirji so bili tedaj še vedno v okrilju terenskih političnih delavcev. Organiziral je terenske kurirske postaje in zveze iz Kupljenika preko Slamnikov na Pokljuki na Mežakljo, pod Golico, na Belco in v Kranjsko goro. Te terenske postaje so bile poleti 1944 priključene 3. gorenjski relejni liniji.

Dne 13. julija 1944 je poslal oblastni komite KPS za Gorenjsko okrožnim in okrajnim komitejem odlok, da se vse dotedanje kurirske zveze priključijo relejnim zvezam. Vsi okrožni komiteji na Gorenjskem morajo takoj izločiti vse terenske kurirje 2. relejnemu sektorju. Na terenu naj ostanejo le po en okrožni in en okrajni kurir. S tem je bila zveza kurirskih zvez na Gorenjskem dokončno izoblikovana.

Omrežje kurirskih postaj in linij 4. relejnega sektorja za Gorenjsko

Četrtega avgusta 1944 je bil ustanovljen samostojni 4. relejni sektor za Gorenjsko. Štab sektorja so predstavljali komandant Franc Gartner-Lado, politkomisar Jože Peklaj-Krištof, namestnik komandanta najprej Drago Višnar-Stojan, nato Janko Polajnar-Vane. Štab je imel svoj sedež najprej na Martinj vrhu v Muštovi grapi, nato pod Novakom nad Rudnim, na Jesenovicu in nazadnje v Dašnici. Takoj ko je bil ustanovljen 4. relejni sektor, je šel politkomisar kontrolirati vse postaje, po njegovi vr-

Alenka Gerlovič, Kurirji, lesorez 1944

NOVE KNJIGE

Izbor iz del Josipa Broza Tita

Državna založba Slovenije je pred kratkim izdala prvo in peto knjigo iz zbirke Izbor iz del Josipa Broza Tita. Zbirka, ki je v celoti že izšla v srbohrvatskem jeziku pri sarajevski založbi »Svjetlost«, bo obsegala pet knjig iz celotnega Titovega ustvarjalnega opusa. Doslej sta v slovenščini izšli knjigi Referati na kongresih in konferencah KPJ in ZKJ ter Jugoslavija v boju za neodvisnost in neuvrčenost, ostale tri, Delavski razred in zveza komunistov Jugoslavije, Nacionalno vprašanje in revolucija ter Samoupravljanje, pa bodo izšle do konca letošnjega leta. Vse knjige bodo izšle v šestih jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Celoten izbor, za katerega se že zanimajo tudi nekateri tuji založniki, stane v prednaročilu 750, posamezna knjiga pa 165 dinarjev.

Pri založbi Borec pa sta izšli knjigi Tone Ferenc; Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940, in Jože Vidic, Sedem krst za Ronkarjevo družino.

nitvi je šel na pot komandant. Ob izoblikovanju 4. sektorja so bile na Gorenjskem štiri linije. Postaje so imele od štiri do petnajst kurirjev, ki so teren in intuicijo na svojem področju dobro poznali. Navadno so bili kar domačini, katerim je bilo tudi lažje gledati prehrane. Morali so biti povsem zanesljivi, vzdržljivi in pogumni.

Kurirske postaje so bile skrite v gozdovih, kurirji pa so v začetku precej uporabljali opuščene planske pastirske kočice ter naravne votline. Kasneje so si zgradili svoja bivališča iz lesa in vej. Najtežje je bilo za kurirje v nižinskem predelu na levem bregu Save, kjer zaradi manjših gozdnih površin niso mogli imeti lastnih bivališč. Živeli so predvsem v šotorih in se stalno selili. V hribovitih predelih so bile zveze težke, v nižini pa zelo nevarne. Najtežji so bili prehodi čez reke, železnico in glavno cesto. Pri teh prehodih so kurirjem stalno pomagali domačini, brez katerih bi bile zveze mnogo težje in bi terjale še veliko več življenj kurirjev.

Prva relejna linija

Ustanovljena je bila v začetku leta 1943 z razdelitvijo kurirskih linij gorenjskega odreda na dve liniji. Njen prvi komandir je bil Franc Fojkar-Janko Jelovski, v letu 1945 pa Franc Dobnikar-Branko. Prvi komisar linije je bil Alfonz Peliž, nato Janko Polajnar-Vane, Jože Križnik, potem pa ves čas Vinko Arhar-Vojko. Linija se je razvila predvsem iz glavne zveze Dolomitov z Gorenjsko. Prvotno je potekala od kurirske postaje TV-2 v Dolomitih čez Pasjo raven, Poljansko dolino, Gabrsko goro, Krivo brdo in Martinj vrh na Podlonk. Z rastjo terenskih in vojaških enot se je širila tudi mreža kurirskih zvez. Z odhodom CK KPS, glavnega štaba in IO OF iz Dolomitov v Kočevski Rog spomladi 1943, je bila ukinjena kurirska postaja TV-2 v Ključu, zveza s Kočevskim Rogom pa je tekla preko TV-2a v okoli-

ci Kališ pri Logatcu na TV-17 na Ljubljanskem vrhu. Zaradi močnega pritiska domobrancev v Dolomitih in iz Dolomitov na Gorenjsko se je v začetku leta 1944 pošta z Gorenjske v Kočevski Rog preusmerila izključno na zvezo preko Primorske, kjer je bila kurirska postaja P-35 podrejena 1. gorenjski relejni liniji. Z vzpostavitev zveze čez Savo med medvoškim in šenčurskim terenom je bila po prvi relejni liniji najkrajša zveza med Primorsko in Štajersko.

Postaja G-3 na Martinj vrhu

Postajo je ustanovil PK KPS v marcu 1943, da so krajšali pot kurirjema na glavni liniji in proti Jelovici. Prva kurirja sta bila Franc Kos-Krištof in Ivan Kralj-Zvonko, ki sta nosila pošto med javkama na Bukovem vrhu in v Studenski grapi. Maja 1943 sta kurirja Janko Kralj in Franc Mesec zgradila bunker v Megušnici na Martinj vrhu. Kasneje je bila postaja povezana s kurirji G-11, G-5 in G-1 ter z vojaškimi terenskimi forumi na Martinj vrhu. Komandirji postaje so bili Ivan Kralj-Zvonko, Miloš Ravhekar-Miki, Stefan Demšar in Franc Bernard-Jurko. Na postaji je bilo največ 12 kurirjev.

Postaja G-5 v Gabrški grapi

Postajo so ustanovili maja 1943, da so skrajšali pot med Studensko grapo in Bukovim vrhom. Prva kurirja sta bila Maks Kos-Krištof in Ivan Demšar-Kolumb, ki sta si uredila bivališče nad vasjo Delnice. Postaja je bila povezana s kurirji G-13 na javki pri sv. Volbenku in nato z G-13a, G-3 in z G-7. Povezana je bila tudi s terenskimi forumi, tehniko in ambulantno na Malenskem vrhu. Med prebivalci bližnjih vaseh je opravljala pomembno kulturno in politično poslanstvo. Februarja 1945 je bila postaja razpuščena in kurirji priključeni postaji G-13. Komandirji postaje so bili: Maks Kos-Krištof, Stanko Pustovrh in Danilo Klavčič. Na postaji je bilo največ sedem kurirjev. Pošto so prenašali v nahrbtnikih in sicer na G-3 podnevi, na G-7 in G-13 pa ponoči...

★

Odlomek iz bogatega kataloga ob razstavi Zveze med narodnoosvobodilno borbo na Gorenjskem, ki ga je pripravila kustusinja Gorenjskega muzeja Nada Holynski.

Dne 3. februarja 1978 je od Mozlja do Bistrice v Beli krajini, močno snežilo. Skrbelo nas je, kako se bomo vrnili v Kočevje. Peljali smo se na obisk k 87. letni ženi in materi, ki je v naši ljudski revoluciji in NOB veliko doživela. Splet njenih dogodkov v življenju je pester, čudovit in še danes izredno močan.

To je Ana Fajdiga, ki živi pri hčerki Štefki in možu Blažu Pahulje v Črnomlju. Od tega, kar nam je povedala mama, bomo v tem zapisu napisali samo odlomke, brez tistih globokih doživetij, ki so zadevali njo, njeno družino in vse ostale zavedne ljudi, Slovence na Kočevskem.

»Rodila sem se leta 1891 v Prezidu. Oče je bil iz Cerknice, po poklicu kovač, mama pa iz Prezida. Leta 1893 je prišel oče delat v rudnik Kočevje.

V družini nas je bilo pet otrok. Dva sta mlada umrla. Sestra je odšla v ZDA. Brat je pred 15 leti umrl v Kočevju. V šolo sem začela hoditi v Kočevju. Oče pa ni dovolil, da bi se učila samo nemško. Poslal me je na njegov dom v Cerknico, kjer sem končala slovensko šolo. Po šoli sem se vrnila v Kočevje.

Zaposlila sem se v rudniku Kočevje. Imela sem fanta, ki je odšel v prvo svetovno vojno in 15. maja 1915. leta padel. Jaz sem 24. junija 1915. leta rodila njegovega otroka Ivana. Po končani vojni je naša delavska organizacija rudarjev spet začela živeti. Bila sem izvoljena za voditeljico ženske sekcije. Moja namestnica je bila Marija Kosce-Knapič. Leta 1919 je prišel na rudnik Franc Fajdiga, ki je bil Maistrov borec. Spoznala sva se in se 2. novembra 1919. leta poročila.

V veliki stavki rudarjev v Kočevju leta 1920 smo bili z dela odpuščeni moj mož, moj brat in jaz. (Mama se še danes spominja nekaterih imen prvih rudarskih revolucionarjev iz let 1918/21.) Mož je potem delal pri Kajfežu, do leta 1921. Kasneje je dobil službo na žagi Rog, kamor smo se leta 1921 preselili iz Mahovnika pri Kočevju.

V zakonu so se rodili otroci Anica, Štefka, Rozi, Ivan, France in Slavka. Mož je bil na Rogu kočijaž in prevoznik blaga. Pri delu se je prehladil, zbolel in ob koncu leta 1925 umrl. Slavka, najmlajši otrok, je bila rojena štiri mesece po očetovi smrti. Imela sem šest otrok in z njimi ostala na Rogu sama. Bilo je veliko skrbi, kako jih bom preživela?

Leta 1928 se je družina iz Roga preselila v Željne. Dobila sem delo v Tekstilni Kočevje. Delati sem morala, če sem hotela preživeti otroke. Leta 1935 je

Letala in granate so letele nad nami po gozdovih Roga

tovarna pogorela. Po 50 din na teden sem dobivala plače, kilogram kruha pa je stal tedaj 3 dinarje. Leta 1936 smo se iz Željne preselili na Mlako pri Stari cerkvi.

Leta 1941 se je organizirala OF. V njeno delo so se vključile vse slovenske družine iz Mlake in okolice Stare cerkve: Knapičeva, Tomšičeva, Zakrajškova iz Konca vasi. Zagarjeva in Gorjanova iz Gorenja, Marinčeva, Plotova, Goršičeva, naša in druge. Sinova Ivan in France sta v pomladi 1942. leta odšla med partizane. Za njima je odšla še hčerka Slavka. Ani je bila poročena, Rozka pa je že umrla. Doma sva ostale sami s hčerko Štefko. Na območju Stare cerkve je bilo po 28. aprilu 1942, ko so Italijani prišli Jožeta Šeška in ostale tovariše, veliko navdušenja za OF in partizane, ki so napadali Italijane okrog samega Kočevja.

V mesecu juliju 1942 sva z ostalimi iz Mlake odšli še medve s Štefko med partizane na Grintovec, kjer je bilo osvobodeno ozemlje. Učitelj Štefan Trobiš-Aleš je bil tedaj vodja gospodarske dejavnosti v Starem Logu in okolici. Organiziral je, da smo želi žito tam okoli in ga spravljali v kopice na Grintovcu. Potem smo ga omlatili in vsaka družina je dobila določeno merico žita za prehrano. Družine so bile skupaj s partizani po taboriščih v gozdovih, na Grintovcu, Pugledu, Kleču, Polomu in Starem Logu. Vas Malo goro so do tedaj Italijani že zbombardirali. Tako smo delali in živeli skupno s partizani.

V Stari Log je prišel nekoga dne Štefan Trobiš-Aleš in nam povedal, da je ta kraj obkoljen. Umaknili smo se na Pugled in se utaborili v dolini, v kateri je bilo pripravljeno za kuhanje oglja. Otroci so iz Trnovca prinesli krompir in ga pekli. Tovariš Plot in Muhič sta nekaj kuhala in jedla. To je bilo 15. avgusta 1942. leta. Pokalo je

Ana Fajdiga

povsod okrog nas. Nad nami je nekaj letelo, zapiskalo; pa je udarilo – tresk – bumf in je padla kar velika bukev na tla. Tam, kjer so bile korenine, je nastala luknja, da bi se lahko vanjo skrilo nekaj ljudi.

Nad nami so letela letala. Granate so piskale okrog nas. Grmele so puške, mitraljezi, bilo je strašno. K nam so prišli partizani in povedali, da so v bližini štirje mrtvi. Partizanke so hotele pri našem ognju nekaj skuhati.

Zagarjeva mama z možem in pravnukinjo

ti, pa so morale hitro oditi s partizani. Nad nami smo zaslišali glasove. »Kivola!«. Umaknili smo se dalje v gozd in nosili s seboj vse, kar smo imeli. Štiri dni in štiri noči smo se umikali proti vrhu Roga. Nad Trnovcem, pod vrhom Roga, so nas ujeli Italijani. Odpeljali so nas v Stari Log in nas v neki hiši zastražili. Tam sem prvič videla Slovence v italijanski uniformi. Vprašala sem neko žensko: »Kdo pa so ti ljudje, ki govorijo slovensko, pa nosijo italijanske uniforme?«. Odgovorila je: »To so tisti, katerim Italijani zaupajo.« To so bili torej izdajalci – belogardisti.

Mene, Štefko in frizerko iz Ljubljane, Justo ji je bilo ime, so Italijani naložili na kamion. Poleg nas je bilo polno oboroženih Italijanov. »Sedaj nas peljejo na streljanje,« sem si rekla in zajokala, ko sem pomislila na otroke.

Pripeljali so nas v Dolenjo vas pri Ribnici. Zaprljo so nas v Pepetovo hišo. Pripeljali so še Henigmannovo mamo iz Rakitnice in jo čez nekaj časa izpustili. Pa Lojzko Marincelj iz Kočevja, ženo narodnega heroja Toneta Marincelja. Spomnila sem se, kako je Lojzka prosila moža na Rogu, da naj vzame njo in otroka s seboj. On je odgovoril: »Jaz odgovarjam za sto borcev in vaju ne morem vzeti s seboj. Se boste že kako prebila.« Lojzko Marincelj so tudi odpeljali, ne vem točno kam. Pepetova dekleta v Dolenji vasi so nam prinesla na skrivaj nekaj hrane. Pozneje sem slišala, da so tista dekleta postrelili slovenski belogardisti.

Nas tri, mene, Štefko in frizerko pa so Italijani z močnim spremstvom odpeljali v Ribnico in naprej v Ljubljano, v belgijsko vojašnico, za tem pa na otok Rab. Na Rabu smo bile umazane, lačne in ušive. Saj vam je znano kako je bilo tam. S seboj sem prinesla vrečko žita, ki sem ga dobila na Grintovcu.

Decembra 1942. leta so nas iz Raba premestili v Gonars. Bile smo skupaj z Goršičevo iz Mlake. V Gonarsu smo sprejele paket,

ki nam ga je poslal Andrej Klun iz Podgorske ulice v Kočevju. Organizacija OF v Kočevju je bila tedaj močna in so skrbeli tudi za nas po taboriščih.

Aprila 1943. leta so v Gonarsu zbrali starejše ženske in nas odpeljali v Ljubljano. Hčerka Štefka je ostala v taborišču. Z Goršičevo sva bili skupaj, ko smo se pripeljale v Ljubljano. Na postaji so nam ženske od RK dale kruh, piškote in kavo. Pojedla sem več kot bi smela. Začelo mi je postajati slabo. Ko so nas pripeljali na dvorišče v belgijsko vojašnico, nam je nekdo govoril, da bomo odšle domov in naj ne sodelujemo s partizani.

Izgubila sem zavest. Skupaj z Goršičevo so me odpeljali v bolnišnico št. 4, kjer so nama rekli, da imava tifus. Sestre so naju odpeljale v kopalnico, naju okopale in namazale, da sva bili kot Kitajki.

Goršičeva je čez dva tedna odšla domov, jaz sem pa ostala v bolnišnici skoraj dva meseca. Po vrnitvi na Mlako sem se pozdravila z Goršičevo, ki je bila doma srečna z mlajšimi otroci. Njen mož in starejša sinova so bili med partizani.

Po kapitulaciji Italije se je vrnila iz Gonarsa tudi Štefka. Od partizanov je prišla na obisk domov Slavka. Franceta, ki je bil ves čas pri partizanih, ni bilo. S Štefko sva bili doma na Mlaki od oktobra 1943. leta do poletja 1944. leta, ko so nas slovenski domobranci spet prišli. Štefko so prišli, ko je v Mahovniku pri Emoni žela žito, mene pa doma na Mlaki. Odpeljali so naju v Kočevje in zaprli v zapore pri kavarni. (Danes je v tisti stavbi KS Kočevje mesto. P. Š.). Drugi dan so nas odpeljali na sodišče v Ljubljano in nato v Nemčijo. Mene so odpeljali v Dresden, Štefko pa v taborišče Blavnu...

Osvoboditev? Bilo nas je 40 Slovencev v taborišču Taksen. Z nami so bile tri Vidmarjeve svakinje, poštarica, gospodinja in učiteljica. Naredile so načrt in pobegnile. Junija 1945. leta smo se naselile v Koblarjih, kjer sem potem živela. Leta 1970 sem prišla h hčerki Štefki in njene-mu možu Blažu Pahulje v Črnomelj, kjer sem še vedno...

K mami se je stisnil petletni pravnuk, ki ima prababico srčno rad. Vse življenje je ostala zvesta delavskemu razredu in svojemu narodu.

Za praznik žensk, 8. marca, vam čestitamo in vam želimo zdravja in veliko let življenja v naši samoupravni socialistični družbi.

Peter Šobar st

Primer za generacije

Ljubica Odadžić je bila v teh trenutkih poosebljenje vseh žensk – herojev, žensk – partizank, žensk – bork, ki so se žrtvovale za rane svojega naroda, za svojo zemljo, za svobodo in za uničenje fašizma.

Načrt za zaporo in napad na Kumane je opravil Spilerjev pomočnik Reit. Bile so to obsežne in poglobljene priprave in v napad so vključili tudi posebne, za takšne priliko izvežbane enote. Kumane so bile odsekane od drugega sveta in obkoljene s tisoči do zob oboroženih fašistov, pretežno smučarjev s psi – iskalci. Vsak poskus izveči se iz zapore, se je končal neuspešno. Oporišča so bila polna borcev in privrženec gibanja, na rešitev pa ni bilo moč računati. V enem izmed teh oporišč je bila tudi Ljubica Odadžić.

Herojsko držanje

Oporišče, v katerem sta se skrivala Ljubica Odadžić in Ivan Knežić-Coto, znani partijski delavec iz Zagreba, je bilo zelo varno in težko bi ga bilo odkriti. Aktivisti so to vedeli in se niti niso poskusili prebiti – rešiti. To bi se, ne glede na vse sovražnikove ukrepe, tudi uresničilo, da ni prišlo do izdaje.

Ko sta Ljubica in Coto videla, kaj se dogaja, sta se dogovorila: »Živa naju ne bodo dobili!« Ko so fašistični agenti prišli do oporišča, je bilo že slišati strel. Ivan Knežić-Coto si je vzel življenje. Isto bi storila Ljubica, da ji ni zatajila pištola. Krčevito je vlekla za petelina, a zaman. Nemški fašisti so jo ujeli živo.

Spiler je triumfiral. Vedel je, koga ima v rokah in kaj pomeni Ljubica za partizansko gibanje v tem delu Banata. Zato je ukazal, da z njo postopajo skrajno »oprezno« in poskušajo zvedeti vse, kar ve o partizanskih oporiščih in vodstvu gibanja v Kumanah in Banatu. Molčala je. Zasliševanje so nadaljevali v zloglasnem zaporu v Zrenjaninu. Ljubica je tudi tu na vse udarce in ponižanja odgovarjala s kljubovalnim molčanjem. V zaporu ni mislila na svoje rane in bolečine. Našla je celo moč, da je svoje tovarišice in tovariše bodrila k vztrajanju in nepopušcanju pred sovražnikovimi pretnjami. Zaradi takšnega držanja so jo krvniki nečloveško mučili: podkovali so ji podplate na nogah. Ljubica je tudi to vzdržala. Še naprej se je zoperstavljala in mirno prenašala nečloveške muke. Ljubica Odadžić je bila v teh trenutkih poosebljenje vseh žensk – herojev, žensk – partizank, žensk – bork, ki so se žrtvovale za rane svojega naroda, za svojo zemljo, za svobodo in za uničenje fašizma.

Niso je zlomili – marca leta 1942 so jo ustrelili na neznanem mestu, nekje v bližini Pančeva.

Vidoje Konjik
Prevedla: M. S.

ČETVRTI jul

Vzorniki generacije, kateri je pripadala narodna herojina Ljubica Odadžić, so bili Kumančani, ki so se v Oktobrski revoluciji borili pod Leninovo zastavo. Bila je to generacija, ki se je naučila nadvse ceniti svobodo in ljudsko dostojanstvo in hkrati voditi neprizanesljivo borbo proti vsakomur, ki ogrožata največja ljudska bogastva, po katerih se meri človečnost.

Takšna je bila Ljubica Odadžić...

Rodila se je leta 1914 v vasi Kumane, v Banatu, na pragu prve svetovne vojne. Osnovno šolo je končala v domači vasi. Krivica in revščina ji nista dovoljevali, da bi se šolala dalje. Delala je doma in na polju in kot vsako mlado dekle razmišljala o svoji usodi, prihodnosti.

V Beogradu – služkinja

Izhod iz takšnega položaja je Ljubica iskala zunaj rodnega kraja. S pomočjo prijateljic iz otroških dni se je odpravila v Beograd. Beograd v teh predvojnih dneh še malo ni bil gostoljubno mesto za sprejem prišlekov. Posebno ne tako svobodoljubnih in dostojanstvenih, kakršna je bila mlada Kumančanka.

Vedela je, da mora od nečesa živeti in tako je, ne da bi slutila nešteta ponižanja in žalitve, sprejela delo služkinje. Zvesta svojemu vodilu, ne trpeti krivice, se je kmalu znašla na ulici. To, kar je v tem kratkem času doživela kot služkinja, je samo ojeklenilo voljo, da se še odločneje bori za uresničenje ljudskih pravic in idealov.

Delavka v tekstilni tovarni

Zaposlila se je v tekstilni tovarni »Vlada Ilić«. Grenak in žalosten kruh je to, je razmišljala Ljubica, ko je stopala v tovarno. Vedela pa je, da je prišla med somišljenike, ki trpe in se mučijo in s katerimi bo hitro našla skupen jezik. Vedela je tudi, da je moč samo s skupno borbo in z uporom nekaj doseči. Pa se je takoj vključila v organizirano delo. Bila je članica delavskih sekcij

in krožkov. In pravijo, da Ljubici nikakršno delo in nikakršna naloga, ki jo je prednjo postavljala partija, nista bili težki. Organizirala je sestanke in dogovore. Raznašala je partijski tisk in letake, opravljala kurirske posle, prenašala sporočila.

V tem delu se je kalila in prekalila v resničnega borca naše revolucije – borca, ki so ga prave naloge čakale šele v narodnoosvobodilnem boju. Ljubica Odadžić je bila v usodnih trenutkih predrevolucionarne borbe v vrsti znanih revolucionark: Marijane Gregoran, Cane Babović, Vukice Mitrović, Andje Ranković, Jelenke Četković in drugih, ki

šanje življenjskih in delovnih pogojev zaposlenih žensk. Niso je prestrašile grožnje oblastnikov. Odpuščena je bila in postavljena na črno listo tistih, ki jih je policija nadzirala.

Med svojimi Kumančani

V aprilskih dneh leta 1941 se Ljubica po nalogu partije vrne v Kumane in v obdobju od maja do junija organizira več tečajev in seminarjev, v katerih se zbira in uči več kot dvestopetdeset mladih Kumančanov, pretežno žensk in deklet. Ustanov-

Banatu. Konec leta 1941 je izbrana za člana mestnega in kmalu potem okrajnega partijskega komiteja. Kot partijska voditeljica je Ljubica razvila široko sodelovanje z drugimi partijskimi celicami v Banatu in pomembnimi voditelji revolucionarnega gibanja. Tudi močno skopjevsko organizacijo v Kumanah je organizirala in razširila Ljubica Odadžić.

Junija leta 1940 je bil v Kumanah ustanovljen Kumančanski partizanski odred, ena izmed prvih oboroženih partizanskih enot v Banatu. Ljudje mu vsestransko pomagajo, saj jim vliva zaupanje in vero v prihodnost. Kumane so tako postale po-

uspešno izvedla. Ko je decembra leta 1941 v Kumane prišel Zarko Zrenjanin, sekretar pokrajinskega komiteja KPJ za Vojvodino, je bilo že pripravljenih devetdeset partizanskih oporišč za sprejemanje in prezimovanje partizanov.

Spilerjeva zapora

Zarko Zrenjanin je opozoril na težave, ki čakajo partizane v zimskih dneh. Da bi se izognili izgubam in obvarovali ljudi za prihodnje ofenzive proti okupatorju, je izvedel reorganizacijo vodstva.

Dujšin Cata: Zapor, akvarel 1945

so bile v predvojnem obdobju na čelu revolucionarnega gibanja žensk v Beogradu.

Ko je prišlo v tekstilni tovarni »Vlado Ilić« do stavke, je bila Ljubica Odadžić, kot ena izmed najbolj pogumnih in najbolj revolucionarnih, na njenem čelu. Glasno je zahtevala uresničevanje delavskih pravic ter izboljš-

lja tudi »ženske komiteje«, ki so odigrali veliko vlogo v narodnoosvobodilnem boju v Kumanah in okolici.

Izjemna organizacijska sposobnost in iskrenost, podkovana z znanjem, pa toplina v odnosu z mladimi, so jo uvrstili v vrsto največjih in najbolj priljubljenih osebnosti revolucionarnega gibanja v

membrno oporišče odpora. Sovražnik jih je poimenoval »Mala Moskva«, z vsemi silami trudeč se, da bi obvladal in uničil partizane v tem delu Jugoslavije.

V Kumanah so uvedli strogo konspiracijo, opravljene so bile posebne priprave za prezimovanje borcev. To nalogo je prevzela Ljubica in jo tudi

Ljubica Odadžić je postala članica okrožnega komiteja za Banat in prevzela nase še težje obveznosti in odgovornosti za nadaljnji razvoj narodnoosvobodilnega gibanja.

Spiler je vse svoje moči osredotočil na »Malo Moskvo«! Huda zima z visokim snegom mu je šla na roko. Vsi vstopi in izhodi so bili zaprti.

LJUBLJANA

Priprave na praznovanje
35. obletnice ustanovitve
Gradnikove brigade

Dne 16. februarja letos je imel v Domu JLA v Ljubljani domicilni odbor Gradnikove brigade sestanek. Na njem je bil dosedanji predsednik Ivan Franko-Iztok na lastno željo razbremenjen te dolžnosti, za novega predsednika pa je odbor izvolil generalpodpolkovnika Rada Klanjska-Jakca. Osrednje vprašanje, ki so ga na odboru obravnavali, je bila priprava za organizacijo praznovanja 35. obletnice ustanovitve brigade (ustanovljena je bila 10. 4. 1943 v Golubarju na Tolminskem).

Sestanek domicilnega odbora Gradnikove brigade

Foto: S. Krševan

Brigada, katere tradicijo nadaljuje in nosi njeno ime vojašnica JLA v Ajdovščini, ima slavno preteklost. Od ustanovitve do osvoboditve je bila udeležena v približno 150 spopadih in bojih s sovražnikom, pri čemer je onesposobila več kot 2300 in zajela 1058 sovražnikov. Po sedanjih ugotovitvah, ki pa še niso popolne, je bilo v brigadi poleg borcev tudi 112 bork, od katerih jih je 20 padlo, padlo pa je tudi 730 tovarišev. Enajst borcev Gradnikove brigade je bilo proglašanih za narodne heroje. V kronologiji dogodkov gradnikove brigade je med drugim zabeleženo: sodelovanje pri osvoboditvi Novega mesta ob kapitulaciji Italije, boji za Turjak, likvidacija sovražnih postojank v Črnem vrhu, Colu, Braniku, Koritnici, postojank okrog Bleda ter osvoboditev Gorice in Tržiča ob koncu vojne. Tam je brigada prišla v stik z zahodnimi zavezniki.

Predvideno je, da bi bilo glavno praznovanje v soboto 15. aprila v Ajdovščini ali na Črnem vrhu. O tem bo sprejel dokončni sklep novo izbrani enajstčlanski iniciativni odbor za organizacijo proslave. Svojo odločitev bo posredoval preko javnih sredstev obveščanja.

MIRAN BERETIČ

LITIJA

Tvorno delo članov ZB

Na volilni konferenci ZZZB NOV občine Litija, ki je bila ob koncu januarja 1978., smo med drugim tudi izvolili nov odbor. Na konferenci so bili prisotni predstavnik RO ZZZB NOV Slovenije in predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Litija. Poročilo o delu odbora je podal predsednik Franc Vidic. V razpravi, ki je bila zelo plodna je bilo še posebej poudarjeno, da moramo poživiti nekatere organizacije in se še bolj vključiti v vsa področja družbenopolitičnega življenja v občini Litija.

Na konferenci so izvolili tudi nov odbor ZZZB NOV Litija.

Že v začetku februarja pa so se člani sestali na prvi seji predstava občinskega odbora ZZZB NOV Litija, kjer so obravnavali sklepe skupščine in načrt dela za letošnje leto.

»Naša organizacija, kot družbenopolitična organizacija, mora s svojim članstvom sodelovati z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v občini in krajevni skupnosti, ter razširjati in dopolnjevati naš delegatski sistem in v njem aktivno delovati, vsestransko koristiti in vključevati novoustanovljeni aktiv ZK pri ZZZB NOV,« so menili na seji.

Več skrbi pa bo treba posvetiti borcem, širjenju tradicij NOB, sodelovanju z domicilnimi enotami KZO, Dolenjskega odreda, Zapadno-dolenjskega in okrožnega odbora OF Litija, urejanjem in dopolnjevanjem muzeja v gradu Bogenšperk, varstvu spomenikov, izdaji monografije, na logam krajeve organizacije na terenu itd. Še posebej, ob pomoči zdravstvene službe pa bodo skrbeli za ostarele in bolne ter VVI.

RF

VELIKA POLANA

Volilna konferenca
OO RVS

Na volilni konferenci so se zbrali člani OO RVS iz Velike Polane in ocenili delo v minulem letu.

Udeležba članov na vseh tekmovanjih in predavanjih, so ugotovili na seji, je bila zadovoljiva. Veliko razumevanja pri delu jim je nudila KS Polana, ki je v lanskem letu edina KS v lendarški občini dobila posebno priznanje za uspešno dejavnost v obrambnih pripravah. Za naslednje obdobje so sprejeli obširen delovni program. V prvi vrsti bodo poživili strelsko dejavnost, organizirali več predavanj s strokovnimi temami. Pripravili bodo taktično tehnični zbor s prikazom sodobne pehotne oborožitve in sredstev civilne zaštite. Na konferenci so izvolili nov izvršni odbor. Za predsednika pa je bil izvoljen Rudi Črnič.

JOŽE ŽERDIN

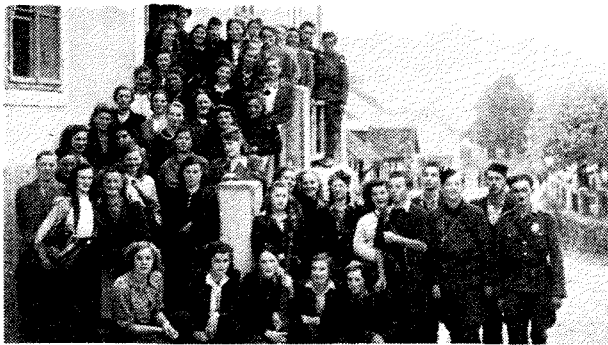
PODSREDA

Srečanje po mnogih letih

Sobota, 18. februarja. Pred spomenikom padlim borcem NOB v Podsredi se je zbralo precejšnje število krajanov, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, pridružili pa so se jim tudi nekdanji aktivisti, borci Miloševе čete (II. čete Kozjanskega bataljona). Zbrali so se, da bi počastili spomin na padle borce Miloševе čete pred 35 leti. Srečanja so se udeležili tudi pionirji in mladinci iz Podsrede. Zbranim je spregovoril tudi komisar čete Janez Slovenec-Popaj.

Miloševa četa je bila v sestavi Kozjanskega bataljona, ki je bil ustanovljen 17. septembra 1942. na Dobravljah v Savinjski dolini (na zboru II. grupe odredov.) Komandant čete je bil Hinko Zakšek-Miloš, komisar pa Janez Slovenec-Popaj. Četa je delovala zlasti po Kozjanskem. V začetku oktobra 1942. je bilo v četi le 6 borcev, vendar se je jeseni in pozimi 1942/43 povečala na 29 mož in začela delovati v okolici Brežic. Gestapu se je posrečilo v četo vriniti vohunsko. Tako je četo, ki je taborila v Trobojniku nad Sromljami, 18. februarja 1943. napadla okupatorska vojska. Le 5 borcev se je rešilo.

S štirimi od petih preživelih Slovincem-Popajem, Kamnikarjem-Rokom, Goriškom-Borisom in Čapordo (rešil se je Jože Preskar-Ilija) – smo se pogovarjali med prijetnim srečanjem, ki so ga po komemoraciji pripravili krajanji v osnovni šoli. Ko smo Janeza Slovenca-Popaja povprašali o vtisih, ko je po 35. letih spet hodil po poteh revolucije, je povedal tole: »Zelo sem vesel srečanja z aktivisti, s katerimi sem sodeloval med vojno. Navdušen pa sem tudi nad pionirji in mladino, ki sprejema naša izročila in tradicije revolucije. Prijetno me je presenetil prisrčen, neposreden sprejem krajanov. To še bolj potrjuje, da so spomini na pretekle dogodke živi. Prevzela me je tudi vnema in prizadevanja za reševanje konkretnih nalog, ki so pomembne za KS. Hvaležni smo vsem, ki se trudijo, da se spomin na našo četo ohrani in oplemeniti s sodobno vsebino.«

Julija 1944. leta je bila na Planini pri Sevnici konferenca mladine za kozjansko okrožje. Hinko Kamnikar-Rok je na fotografiji drugi z desne

Hinko Kamnikar-Rok je spregovoril o svojem delovanju med NOB. Povedal je, da je kot član okrajnega komiteja za Trbovlje 1942. odšel v partizane (v II. Štajerski bataljon). Po prehodu iz II. grupe odredov na Štajersko je bil dodeljen v I. Kozjanski bataljon – v Milošovo četo. Po izdajstvu februarja 1943. je preživele borce prevzela I. četa, ki je prišla z Bohorja. Jeseni 1943. so vzpostavili kurirske zveze od Sotle do Kalnika, s 4. operativno cono itd. Takrat je Rok postal kurir okrožnega komiteja in okrajnega komiteja partije. Po osvoboditvi Planine je sodeloval na konferenci mladine za kozjansko okrožje, ki je bila julija 1944. na Planini.

Srečanje je bilo res prijetno. Borci in domačini so se razšli z željo, da se zopet kmalu srečajo. Mladi iz OO ZSMS Podsreda pa so sklenili, da dosedanji tradicionalni pohod po poteh XIV. divizije združijo s pohodom Miloševе čete. Borci, (kakor tudi KS Podsreda) so obljubili pomoč.

DOMŽALE

Kako do boljšega
informiranja

Na volilni konferenci ZZZB NOV Domžale, bila je ob koncu lanskega leta, so med drugim ugotovili, da so občani v občini in zunaj nje premalo in slabo informirani z doseženi mi uspehi na gospodarskem, političnem, kulturnem in športnem področju.

Da bi se vse to le nekoliko spremenilo na bolje, so na konferenci izvolili 5-članski dopisniški odbor, ki ga vodi inž. Miha Pavlič. Dopisniški odbor je imel že sredi februarja pogovor z mentorji dopisniških in literarnih sekcij vseh šol v občini.

Osnovna naloga odbora je usposobiti mlade dopisnike. Prvi korak k temu naj bi bil seminar mladih dopisnikov v Domžalah. Ob tej priliki bodo obiskali tiskarno Delavske univerze in pa radijski oddajnik. Nadalje bi morali v »Občinskem poročevalcu« mladim dopisnikom odstopiti stran ali dve, nekaj dopisov bi pošiljali v TV-15, v Nedeljski dnevnik, nekaj vesti na radio in televizijo. V sodelovanju s foto in filmsko sekcijo naj bi naučili nekaj mladincev snemati s kamero, ki sedaj leži neizkoriščena in je last občinskega odbora ZZZB NOV Domžale.

Občinski odbor ZZZB NOV bo delovne dopisnike še posebej nagrajeval predvsem s knjižnimi darili, z izleti do spomenikov NOB, obiski enotam JLA in podobnim.

Prepričani smo, da je spodbuda občinskega odbora ZZZB na mestu, da bo delo kaj kmalu zaživelo in bo tako izpolnjevala naloga konference.

STANE GRILJ

KRANJ

Kurirske zveze med NOB
na Gorenjskem

V Gorenjskem muzeju v Kranju je že skoraj vse nared za razstavo o kurirskih zvezah med NOB na Gorenjskem. Gradivo zanj je po arhivih, muzejih, in literaturi poiskala kustodinja Nada Holynski. Pri zbiranju spominskih pričevanj in predmetov med nekdanjimi aktivisti in borci pa ji je pomagal tudi tovariš Jože Peklaj-Krištof, nekdanji komisar gorenjskega relejnega sektorja.

Ob razstavi, na kateri bo predstavljen večji del zbranega gradiva, bo izšel obsežnejši katalog, ki pomeni izhodišče za nadaljnje raziskovanje še dokaj neobdelanih kurirskih zvez, ene od temeljnih sestavih partizanskega načina bojevanja, ki pa so imele svoje korenine že v predvojnem partijskem gibanju.

Z razstavo bo Gorenjski muzej pridobil precej še nevedeniranega fotografskega in drugega gradiva. Otvoritev razstave bo 7. marca letos, ob 17. uri v galeriji mestne hiše na Titovem trgu v Kranju.

A. BOŽIČ

Borci vsega
oboroževanju

Pred dnevi se je v Parizu sestal koordinacijski odbor mednarodnih borčevskih organizacij. Na tem sestanku je predstavnik ZZZB NOV Jugoslavije tovariš Branko Golovič poudaril, da je razen kopicenja orožja velika nevarnost za svetovni mir blokovska tekma, podžiganje kriz, žarišč sporov ter nespoštovanje osnovnih pravic narodov.

Na dvodnevem pariškem zasedanju koordinacijskega odbora petih mednarodnih borčevskih organizacij je bila poglobljena tema razorožitev. Trideset sodelujočih na zasedanju je preučevalo priprave za svetovni zbor borcev o razorožitvi in – ob tem – za propagandno aktivnost mednarodni javnosti. Naš predstavnik, tovariš Golovič je v razpravi opozoril na nedoslednost elaboratu o propagandnem programu in je zahteval usklajen slednjega z osnovnimi hotenji borčevskega gibanja za razorožitev. Menil je tudi, da je potrebno usmeriti poglobljene napore k podpori vloge organizacije Združenih narodov, povečati problem razorožitve z mednarodnim popuščanjem.

JESENICE

Spomladi v Makedonijo

Na zadnji seji komisije za interniranje, zapornike in izseljence pri občinskem odboru ZZB NOV, je predsednica komisije tovarišica Rezka Prešeren, med drugim tudi poročala o srečanju internirancev z vseh republik in avtonomnih pokrajin, ki je bilo jeseni v Ohridu. Tega srečanja se je udeležilo šestnajst delegatov iz Slovenije.

Tovarišica Rezka je ugotavljala, da je bilo to srečanje izredno dobro pripravljeno, saj so organizatorji posvetili vso skrb dobri izvedbi širokega programa. Nad vse prisrčen pa je bil sprejem gostov, tako v Ohridu, kakor že prej tudi v Skopju, odkoder so goste z avtobusi odpeljali v Ohrid.

Na seji so tudi menili, da bi morala komisija ob koncu letošnjega aprila organizirati za člane ZB in njihove svojce petdnevni izlet v te kraje, da bi tako še bolje spoznali preteklost makedonskega naroda in tudi pridobitve v teku naše socialistične preobrazbe v povojnih letih. S. S.

IDRIJA

Srečanje domicilnih enot

Pred dnevi so se v Idriji sestali predstavniki partizanskih enot, ki imajo domicil v idrijski občini, s predstavniki občinske skupščine, združenja zveze borcev in drugih družbenopolitičnih organizacij, ter se domenili za letošnje srečanje.

V idrijski občini ima svoj domicil devet partizanskih enot, ki se le redko sestajajo. Zadnji zbor borcev Vojkove brigade je bil 1968. leta, ko ji je bil podeljen domicil. Letošnji zbor naj bi bil predvidoma 24. septembra v Cerknem. Prvenstveno bo namenjen Vojkovi brigadi, partizanskima bolnišnicama Franji in Pavli. Jurišnemu bataljonu IX. korpusa, ki ima svoj domicil tudi v škofjeloški in logaški občini ter 30. diviziji, ki ima domicil tudi v ajdovski občini tj. tistim enotam, ki praznujejo letos 35-letnico. Na srečanje bodo vabljeni tudi pripadniki drugih enot, ki so delovale v idrijski občini, predvsem pa domicilnih enot, ki bodo praznovale 35-letnico drugo leto, nekeje v idrijski občini. Te so: artilerijska brigada IX. korpusa, Tiskarna Slovenija, Severnopriforsko okrožje in igralska skupina IX. korpusa.

Letošnji zbor domicilnih enot bo tudi osrednja občinska proslava. Na sestankih domicilnih enot so imenovali pripravljalni odbor za to veliko proslavo ter sklenili, da mora takoj pričeti z delom; obveščeni morajo biti vsi nekdanji borci teh in tudi drugih enot, ki so se borili v teh krajih in seveda tudi mladina.

JANEZ JERMAN

sveta proti
u

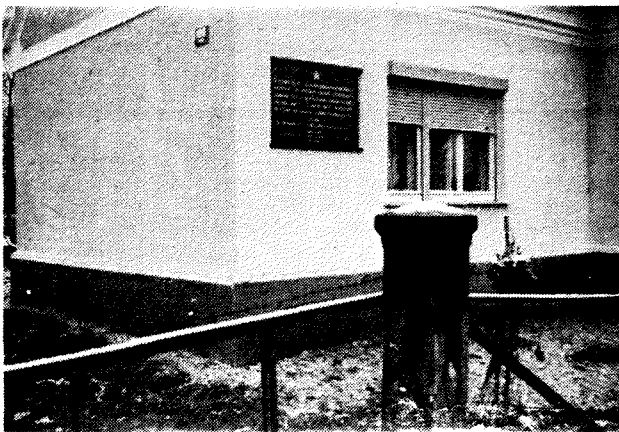
njem, varnostjo in razvojem in definirati najnujnejše mere za ustavitev oboroževalne tekme ter odprtim prikazom pravih vzrokov sedanjega zastrašujočega stanja.

Tovariš Golovič je med drugim dejal: »Bili bi slepi pred stvarnostjo, če bi iskali nevarnost le v arzenalih orožja in nakopičenem nezaupanju«. Predlagal je, naj na svetovnem zboru borcev (ki bo najverjetneje oktobra prihodnjega leta v Rimu) omogočijo prisotnost tudi predstavnikom gibanj za narodno osvoboditev, ne glede na to, če imajo le ti svoje organizacije in četudi niso vključeni v mednarodno organizacijo. Oba predloga jugoslovanskega predstavnika sta bila (kljub vzdržanim glasovom nekaterih zahodnih predstavnikov) sprejeta. Tovariš Golovič je tudi podal odklonilno stališče jugoslovanske borčevske organizacije do sodelovanja udeležencev vojne Južne Afrike in Formoze na prihodnjem svetovnem srečanju.

Po četrtem julu

TRNJE

Zibelka partizanske tehnike

Posnetek prikazuje Hancovo hišo v Trnjam. V tej hiši je leta 1941. delovala prva partizanska tehnika, ki je tiskala propagandne letake, ki so opozarjali ljudstvo o namerah fašistov. Pod vodstvom narodnega heroja Stefana Kovača so se v omenjeni domačiji zbrali prvi aktivisti OF. Vasica Trnje je med NOB postala zatočišče številnih borcev.

Organizacija ZB in družbenopolitične organizacije so lani na Hancovi hiši postavili spominsko obeležje, ki naj bi bilo pomnik prvih dni vstaje, zbiranja aktivistov in partizanske tehnike v Prekmurju.

Tekst in foto: JOŽE ŽERDIN

JAVOROVICA

V spomin na padle partizane

V Gorjancih na pobočju Pirčevega hriba, nad vasjo Javorovica, kjer je bil marca 1944. napaden 4. bataljon Cankarjeve brigade, je v nedeljo, 19. februarja smučarsko društvo Šentjerneje priredilo tekmovanje v slalomu, v počastitev spomina borcem 4. bataljona Cankarjeve brigade.

Tekmovanja se je udeležilo okoli 270 smučarjev iz novomeškega območja, ki so tekmovali v posamični in ekipni konkurenci na dveh dobro pripravljenih progah: za cicibane in pionirje, ter za mladince in člane.

Razglasitev rezultatov in podelitev priznanj je bila ob spomeniku padlih borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade, kjer je predstavnik odbora borcev brigade Ivana Cankarja izrekel organizatorjem priznanje, vse navzoče pa seznanil o dogodkih pred 34. leti, ko je 16. marca 1944. na Javorovici padlo 125 partizanov in partizank Cankarjeve brigade.

Smučarsko društvo Šentjerneje je zelo aktivno in prizadevno, načrtuje še obsežne akcije med njimi tudi izgradnjo žičnice, za kar seveda potrebujejo pomoč in sodelovanje vseh športnih društev novomeške regije.

Se en dogodek iz krajevnne skupnosti Šentjerneje je treba omeniti. Pred 35 leti, 19. februarja 1943. je brigada Ivana Cankarja v sodelovanju z ostalimi brigadami izvojevala pomembno zmago. V tridnevem boju je uničila belogardiistično postojanko v samostanu Pletenje. Napad na postojanko sta izvedla 1. in 3. bataljon Cankarjeve brigade.

Za ta del Gorjancev je bilo uničenje belogardiistične postojanke velikega pomena, kajti tu so vodile poti v Belo krajino in ostali del osvobojenega ozemlja na Dolenjskem.

K. OSREDKAR-DIMEŽ

KRANJ

Borci v ospredju

Čeprav borci NOV štejejo v poprečju več kot 61 let, so še vedno v ospredju našega družbenega razvoja. To je bilo slišati na volilni skupščini krajevnne organizacije ZB Vodovodni stolp, ki je s svojimi 616 člani najštevilnejša v tej občini. Kot je poročal njen predsednik Ignac Laharnar je nad polovico (51%) članstva vključenih v razne organizacije. Kar 165 jih je aktivnih v raznih društvih in organizacijah, 82 jih deluje v vrstah SLO, 62 jih je bilo v sedanji mandatni dobi v raznih delegacijah in samoupravnih mehanizmih itd.

sedem dni
7D

Rajžajmo po Koroškem

Novo življenje Toneta Šumrade

Ko Rom pljune v roke

Nerešene uganke oceanov

Skladno s tako dejavnostjo posameznikov pa se kaže tudi aktivnost te organizacije kot celote. Stalno sodeluje z enoto JLA v vojašnici Staneta Žagarja. Za stanovanjske, socialne, zdravstvene in druge težave članstva so v zadnjih dveh letih izdali nad sto različnih priporočil in prošenj. Organizirali so izlete v razne kraje iz NOB, kot na primer v Bazo-20 na Rogu, v Kumrovec, v Gonars ter k soborcem v zamejska Brda itd. V okviru ohranjanja tradicij, so med drugim lani dali predlog krajevni skupnosti za praznovanje krajevnega praznika tako, da bodo letos prvič dostojno počastili znani sovražnikov napad 21. marca 1944, ko so se sestali kranjski aktivisti v Šorlijevem mlinu.

V program nalog za nadalje so vključili zlasti sodelovanje v SLO ter v drugih samoupravnih in delegatskih vrstah. Sodelovali bodo na letošnji proslavi Dneva aktivistov Gorenjske, pri urejevanju spomenikov in obeležij NOB in podobno. Še večjo skrb pa bodo posvetili tudi članstvu, ki potrebuje vse več pomoči.

K. MAKUC

ILIRSKA BISTRICA

Nov klub za vojake

V Ilirski Bistrici so nedolgo tega, v enoti Miloša Erakovića, slavnostno odprli nov klub namenjen vojakom. Opremil so ga vojaki in starešine.

V novih prostorih vojaškega kluba bodo imeli vojaki na voljo prostor v katerem bodo lahko pisali pisma, gledali televizijo, igrali šah itd.

Klubske prostore je odprl Radovan Nikolić, otvoritvi pa so prisostvovali tudi številni predstavniki drugih enot naše armade.

Tekst in foto: P. NIKOLIĆ

Janko Jordan

Novembra lanskega leta smo v Podbočju pokopali znanega borca, družbenega delavca in nosilca mnogih odlikovanj, nosilca spomenice iz leta 1941, Janka Jordana iz Broda pri Podbočju. Rodil se je v vasi Malence pri Kostanjevici. Takoj po prihodu okupatorja se je pridružil prvim organizatorjem upora. Bil je aktiven bореc in tudi večkrat ranjen.

Alojz Blažič

Na ljubljanskih Žalah smo se oktobra lanskega leta poslovili od člana ZB NOV Lavrica, Alojza Blažiča, ki se je rodil leta 1901 v Gorenji stari vasi pri Novem mestu. Leta 1941 se je pridružil delu za NOV. Bil je zaprt in interniran. Po vojni je aktivno delal v množičnih organizacijah na Lavrici. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Franc Kranjc

Na cerkljanskem pokopališču smo pokopali Franca Kranjca, ki se je rodil leta 1909 v Zakrižu pri Cerknem. V NOG se je vključil leta 1942. Februarja leta 1943 je vstopil v partizanske vrste v Severno-primorski odred. Kasneje je odšel na Kočevsko, kjer je bil do demobilizacije v Šerčerjevi brigadi s činom vodnika. Prejel je dve odlikovanji.

Jože Droie

V Ljubnem na Gorenjskem smo se lani decembra poslovili od tovariša in borca Jožeta Droleta. Rodil se je v Zgornji Besnici pri Kranju. Po poklicu železničar je kot aktivist odšel leta 1944 v Prešernovo brigado. Umrl je v 64. letu starosti. Vsi njegovi prijatelji in soborci ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

Karol Blažič

Po dolgem trpljenju je septembra lanske leto umrl član ZB NOV Lavrica, Karol Blažič. Rodil se je leta 1915 v Gorenji stari vasi pri Novem mestu. Za OF je delal od novembra 1941 do konca vojne. Pokopali smo ga na ljubljanskih Žalah.

Ana Breznik-Grabnar

Ana Breznik se je rodila leta 1906 v Clevelandu. Za časa NOB je bila aktivistka v svojem domačem kraju na Dolenjskem. Umrla je januarja letos v Loki pri Zidanem mostu.

Janez Jerina

Meseca januarja smo se v velikem številu poslovili od Janeza Jerine iz Senožet. Rodil se je leta 1898. Med NOB je delal kot terenski aktivist, kot obveščevalec, nazadnje je bil v gospodarski komisiji, ki je skrbela za prehrano premikajočih se partizanskih enot. Za svoje delo je bil odlikovan. Po vojni je bil dolgo časa tajnik ZB Dolsko.

Katica Lipovec

Lani smo se poslovili na pokopališču na Travi od znane partizanske mame Katice Lipovec iz Podplanine pri Travi. Vsa leta NOB je pomagala našim borcem ter je delila z njimi vse, kar je zmogla njena domačija. Mnogo lepih čustev do domovine in NOB je izrazila tudi v pesmih, ki jih je pisala med vojno in so jih borci radi recitali na mitingih.

Jakob Razpet

Pred nedavnim smo na cerkljanskem pokopališču pokopali Jakoba Razpeta iz Zakriža pri Cerknem. Pokojni se je vključil v NOB sredi leta 1942. Bil je v Severnoprimske odredu in kasneje v Prešernovi brigadi, kjer je ostal do demobilizacije. Za zasluge v NOB je bil odlikovan. Vsem bo ostal v trajnem spominu.

Dodatek na invalidnost

P. J., Litija

Vprašanje: Od 6. 3. 1975 dalje ste zaradi bolezni invalidsko upokojeni kot invalid prve kategorije invalidnosti. Zanima vas ali ste upravičeni do dodatka na invalidnost.

Odgovor: Na vaše vprašanje ne moremo konkretno odgovoriti, ker v dopisu niste navedli svoje starosti. Na splošno pa velja, da ima pravico do dodatka na invalidnost tisti, ki je pridobil pravico do invalidske pokojnine pred dopolnjenim 60. letom (oz. 55. letom – ženske) starosti, pokojnina, odmerjena na podlagi pokojninske dobe, pa ne dosega 85% pokojninske osnove. Dodatek se odmerja v odstotku od pokojnine in je odvisen od zavarovančeve starosti ob nastanku invalidnosti ter od razmerja med delovnimi leti in zavarovančevo pokojninsko dobo. Če ste iz opisanega ugotovili, da imate pravico do dodatka, morate takoj vložiti ustrezno zahtevo pri Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Možnost izbire

Š. R., Bovec

Vprašanje: Bili ste v aktivni službi v JLA ter ste se leta 1953 invalidsko upokojili zaradi posledic, ki ste jih dobili na službenem potovanju. Iz Beograda prejimate invalidsko pokojnino in invalidnino v znesku 180 din. Ker ste tudi vojaški invalid VII. skupine, so vam pri SO Tolmin pojasnili, da se lahko odločite med invalidsko pokojnino in njihovo invalidnino. Zanima vas, ali imate pravico do invalidnine pri SO Tolmin, če se odrečete invalidnini, ki jo prejimate od zavoda za soc. zavarovanje vojaških zavarovancev. **Odgovor:** Pri pristojnem organu SO Tolmin ste dobili pravi odgovor. Kot vojaški invalid imate pravico do denarnega nadomestila za telesno okvaro (invalidnine) po zakonu o vojaških invalidih ali do invalidske pokojnine po predpisih o invalidskem zavarovanju, seveda če gre za isti primer invalidnosti. Po lastni izbiri lahko torej uživate bodisi invalidnino po zakonu o vojaških invalidih, bodisi invalidnino oziroma invalidsko pokojnino po predpisih o invalidskem zavarovanju.

Obnova postopka

T. P., Izola

Vprašanje: Med šolanjem na aviomehanični šoli v SSSR ste leta 1947 zboleli, zaradi česar ste leta 1952 vložili zahtevo za priznanje vojaškega invalida. Zaradi pomanjkanja dokazov je bil zahtevek zavrnjen. Sedaj ste obnovili postopek, vendar vam ~~lasta~~ lastnosti vojaškega invalida ne priznajo.

Odgovor: Po 105. členu zakona o vojaških invalidih se od 1. julija 1963 dalje ne more več dati dovoljenje za obnovo postopka, končnega s pravnomočno odločbo, s katero je bila zavrnjena prejšnja zahteva za dovoljenje, brez katerega se zahteva za priznanje lastnosti vojaškega invalida zaradi bolezni ni mogla vzeti v postopek. Obnova postopka torej sedaj ni več mogoča.

	SESTAVIL:	VNETJE	TUJI	ANTIČNI	MONTIEL
	KOPRIVSEK	SRČNE	POPEVKAR	JUNAK	
		MISICE			
	NIZOZEM.				
	REKA				
	MARIJAN				
	SUSTAR				
	MUSLIMAN.				
	SODNIK				
	PISEC				
	„ARIANE“				
	RIM				
	(orig.)				
	GLASBENI				
	INSTRUMENT				
RISAL:	MAŠ	SAMO-	MAŠ	BOLOGNA	PREDLOG
JAK	PISATELJ	VEZNICA	GEOFIZIK		
BRIGA					PRENOČITEV
					NA
					PROSTEM
TRIJE					TRAVA DRUGE
PEVCI					KOŠNJE
					ZNAMKA
					AVTA
MAŠ OTOK				DRUGO IME	
				ZA TALIAN	
				BOGINJA	
				ZMAGE	
Ž. IME					AZIJSKI
					POLITIK
					GERMANSKI
					OREL
CENIK					
					LAHKA
					TKANINA
					LJUBO
					OTRIN
TIT					
POMPONIJ					DREVORED
KRAJ PRI					PREKUCUH
MARIBORU					

PRIZNANI IN KVALITETNI IZDELKI MERILNIH INSTRUMENTOV

ZALOŽBA BOREC, Miklošičeva 28/I, 61000 Ljubljana – tel. 320-476

ZGODOVINSKA SLIKANICA

vam bo prikazala pomembne dogodke iz naše preteklosti, seznanjala vas bo z zgodovino, predvsem z obdobjem iz narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Besedilo so prispevali avtorji, ki so te čase sami doživeli, barvne ilustracije pa smo zaupali našim priznanim slikarjem.

LEOPOLD SUHADOLČAN

ACO MAVEC

ZGODILO SE JE ŠESTEGA APRILA

IVO ZORMAN

MARJAN MANČEK

NAŠI KURIRJI

IVO ZORMAN

MARJANCA JEMEC-BOŽIČ

BOLNIČARKA VIDA

FRANCE FILIPČIČ

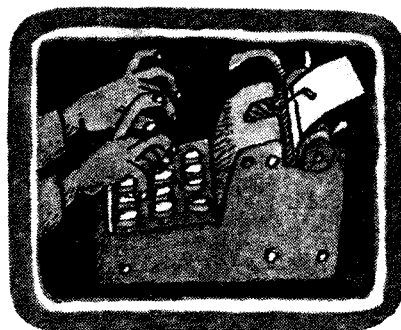
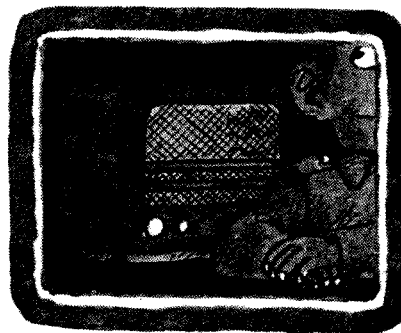
ŠTEFAN PLANINC

POHORSKI BATALJON

IVO ZORMAN

IVE ŠUBIC

UPORNE DRAŽGOŠE

NAROČILNICA

KURIRČKOVA ZGODOVINSKA SLIKANICA

Naslov naročnika:

_____ (pošta)

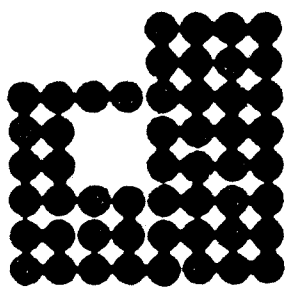
Naročam(o): izv. Pohorski bataljon
 izv. Zgodilo se je šestega aprila
 izv. Uporne Dražgoše
 izv. Bolničarka Vidā
 izv. Naši kurirji

Cena posamezne slikanice je 46,00 din.

Datum:

Podpis naročnika:

Naročite pa jih lahko pri Založbi »BOREC« v Ljubljani, Miklošičeva 28.

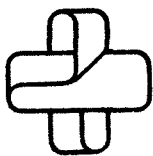

DELO
Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige,
publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne
tiskovine.

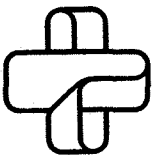
Izdeluje enobarvne in
večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je
specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica. Izdaja osrednji
slovenski dnevnik »Delo«,
Telex, štirinajstdnevnik Naši
razgledi, revijo Avto, revijo
Stop, revijo Jana, Zabavnik.

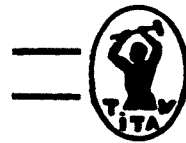

TOSAMA
DOMŽALE

- proizvaja
sanitetni material
- izdelke za žensko
higieno
- izdelki za otroško
nego

TOSAMA
DOMŽALE

TITAN
61240 KAMNIK
YUGOSLAVIA

TOVARNA KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA n. sol. o.

• ☎ 831-811 • ♡ TITAN KAMNIK • PP 61 • TELEX 31-163 • RAČUN NB KAMNIK 50140-601-32020 •

izdeluje

fitinge v pocinkani in nepocinkani izvedbi
ključavnice, navadne in varnostne s cilindričnimi vložki za stavbno in
pohištvno mizarstvo
ulitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo
stroje za gostinstvo in mesno industrijo

CENJENIM POTROŠNIKOM PRIPOROČAMO NAŠE
KVALITETNE IZDELKE

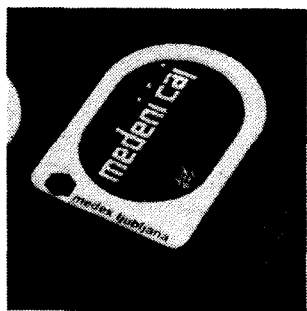

PROJEKTIRAMO IN IZVAJAMO VSA GRADBENA DELA

TELEFONI:

UPRAVA GROSUPLJE 77 010
77 011
77 012
77 013

CENTRALNI OBRATI 77 072
GROSUPLJE 77 073

MEDENI ČAJ
— medeni napitek
kamilica
janež
meta
planinski mah
žajbelj

Medexovi medeni čaji, oziroma medeni napitki so prijetni. V poplavi najrazličnejših umetnih pijač se skupaj s pristnimi sadnimi in zelenjavnimi sokovi uvrščajo med napitke, ki ne ustvarjajo samo občutka osvežitve, pač pa zares dajejo našemu organizmu novih moči, s svojimi že pozabljenimi, starimi naravnimi aromami

pa vnašajo v izbor pijač na našem tržišču tudi več pestrosti.

Medexovi medeni čaji, oziroma medeni napitki so praktični. V gospodinjstvu, v gostinskih obratih, na počitnicah, pri izletih in pri športu nam omogočajo hitro pripravo različnih toplih in hladnih napitkov, priha-

najo nam delo pri kuhanju, ali pa napore pri prenašanju v nahrbtniku in omogočajo slehernemu izbor po lastnem okusu.

Ena posodica Medexovega medenega čaja, oziroma medenega napitka pomešana v vroči vodi nam daje skodelico čaja, raztopljena v mrzli vodi ali v slatini,

po možnosti s kocko ledu, nam daje osvežujočo pijačo, pomešana v kozarčku pristnega domačega žganja pa odličen naravni aperitiv.

Odsvetujemo mešanje z mlekom!

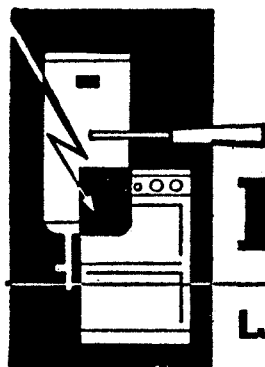

medex
LJUBLJANA
JUGOSLAVIJA

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

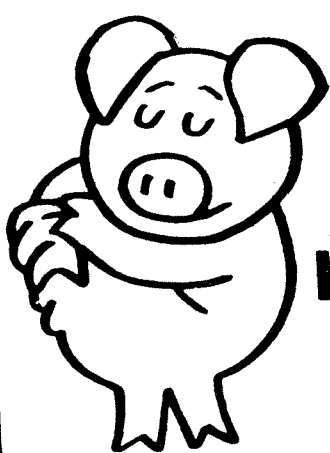
MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-901-23238

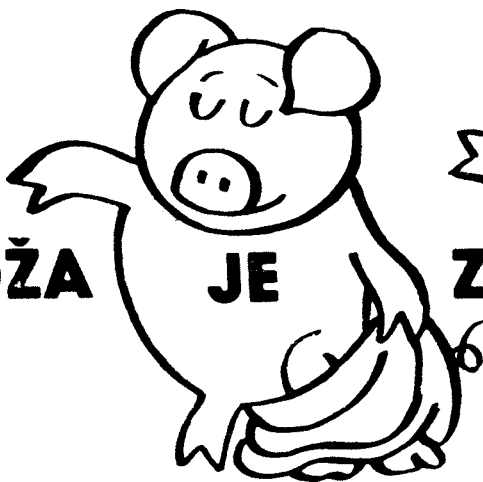
KOVINOSERVIS

LJUBLJANA RUDNIK III/2 tel. 21-834

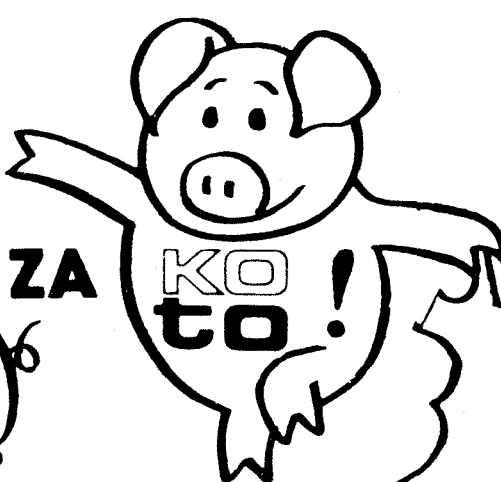
Izdelovanje in popraviljanje gostinske
opreme

KOŽA

JE

ZA

**KO
to!**

KO to

KOTO koteks tobus
in zbiralnice
kmetijskih zadrug
odkupiyejo svinjske
kože po ugodnejši
ceni kot prejšnja leta

KOTO koteks tobus proizvodno in trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 5.
telefon: (061) 323-24

TOVARNA KLOBUKOV
SLAMNIKOV IN KONFEKCIJE

Universale
Domžale

Telefon: centrala 72-611
direktor 72-420
komerciala 72-028
Telegram: UNIVERSALE DOMŽALE

Če želite biti oblečeni športno in elegantno
nosite konfekcijo in pokrivala

»UNIVERSALE« DOMŽALE

ENERGOINVEST

Tovarna transformatorjev p.o

ČRNUČE

Cesta 24. junija št. 3

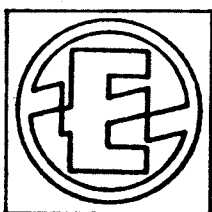
61 231 Črnuče p.p. 2

telefon: 061/ 343 071

telex: 31685 YU ETRA

telegram: Energoinvest Črnuče

žiro račun: 50102-601-21 121

Proizvaja močnostne
transformatorje do 30
MVA moči in do 132 kV
napetosti z regulacijo in
brez nje pod bremenom,
ter specialne
transformatorje

Sprejeli so me prijazno pa vendar nekoliko »kisló«. Direktor doma, tovariš Jože Žumer, mi je kislóst kmalu pojasnil. Kdor želi videti dom tudi od znotraj, mu želje ne odrečejo, je omenil. Zgodi pa se, da se v časniku pojavi nenavadno patetična reportaža o »mračnih hodnikih« in ubogih ljudeh.

Letos mineva 25 let, odkar so v tem poslopju sprejeli prve bolnike in oskrbovance. Poslopje je bilo zgrajeno že pred vojno. Po vojni so stavbo dozidali in jo prilagodili novemu namenu uporabe. Ne, s katerim od novo sezidanih domov tistega na Bokalcih ni mogoče primerjati. Ni v skladu niti z

Z obiska doma oskrbovancev na Bokalcih pri Ljubljani

Ni vse slabo, kar se ne sveti

Prisluhnili smo pripovedi o delu, težavah in stiskah tamkajšnjih ljudi.

Nekoč pa se je zmotila in je sporočila namesto znaka, da so prišli Italijani, znak za »preboj«. Iz bunkarja so začeli lesti tovariši s pištolami pripravljeni na strel. Na srečo so še pravočasno spoznali, da je šlo za napako. Ampak strahu so vsi skupaj veliko preživeli. Ko je tiskarna prenehala delovati in ko tudi Staretova v gostilni nista bila več varna, so ju jeseni leta 1942 poslali v partizane. Mož je bil poslan na Primorsko, ona pa v Cankarjevo brigado, kasneje v Gubčevo brigado. Moža ni nikoli več videla. V Gubčevi brigadi je skrbela za kulturo, kasneje pa je postala telefonistka pri tovarišu Francu Ro-

Tovarišica Marija Butinarjeva: »Spomine iz svojega življenja si tudi zapisujem«

našim pa tudi ne z evropskim standardom. Dom na Bokalcih ni eden tistih, v katerega bi bila vložena visoka denarna sredstva. Podoben je častitljivemu internatu ali pa šoli, ki jo je načel zob časa. Delo v takšnem objektu narekuje sprotno iskanje rešitev, prilagajanje.

H klepetu smo povabili še Zalko Štritofovo, glavno sestro. Razpletali smo misli o modernizaciji pa o uspešnejši ureditvi doma. Na mizi pred nami je bil kup papirjev, načrtov in dokumentacije za gradnjo novega dela doma.

Od gradnje nove depandanse si v domu na Bokalcih veliko obetajo. V novem delu naj bi namestili tiste oskrbovance, ki so še toliko zdravi in krepki, da se lahko prosto gibljejo. Del starega poslopja naj bi preuredili za življenje nepokretnih bolnikov. Delo v stari zgradbi želijo organizirati tako, da bi bilo z najtežjimi bolniki lažje delati kot doslej.

V domu je 362 oskrbovancev, velika rdeča mapa na mizi pa je polna novih prošenj. Nič čudnega, znano je, da je ta oskrbovalni dom mnogo cenejši od novih domov. Od kod so oskrbovanci? Iz Ljubljane, največ iz občine Vič. V domu je tudi nekaj kmetov. Kakšen je življenjski vsakdan na Bokalcih? Omeniti bi veljalo, da imajo v domu knjižnico in trafiko, da imajo pogosto zanimive priredi-

tve, da pa je še najlepše spomladi in poleti. Takrat je tam okrog lepo, da človeka kar sili na sprehod. Za oskrbovance so organizirani tudi izleti po Sloveniji. Malo je krajev, ki jih še niso obiskali.

Sestra Zalka z dušo za starčke

Sestra Zalka me vodi po poslopju. Odpira mi vrata in mi med hojo po hodnikih, stopniščih in med rožami pripoveduje svojo zgodbo. V domu je že vrsto let. Doma je iz Suhe krajine. Po vojni je končala najprej srednjo, kasneje pa še višjo medicinsko šolo. Lep čas življenja je z družino stanovala kar v domu na Bokalcih. Sedaj je na svojem. Rada ima ljudi. Naučila se je, kako je treba z njimi, kadar jih tare izgubljanje spomina, naglušnost, starost... Ni lahko. Nekatere pesti domotožje. »Najprijetneje je delati s tistimi, ki imajo svojega konjička,« pripoveduje sestra Zalka.

Potrkali sva na vrata. Sredi sobe sva se pozdravili z možem in ženo. Igrala sta na karte. In še preden sva dobro začeli klepet, sva bili deležni pravega malega predavanja o oskrbi za sobne cvetlice.

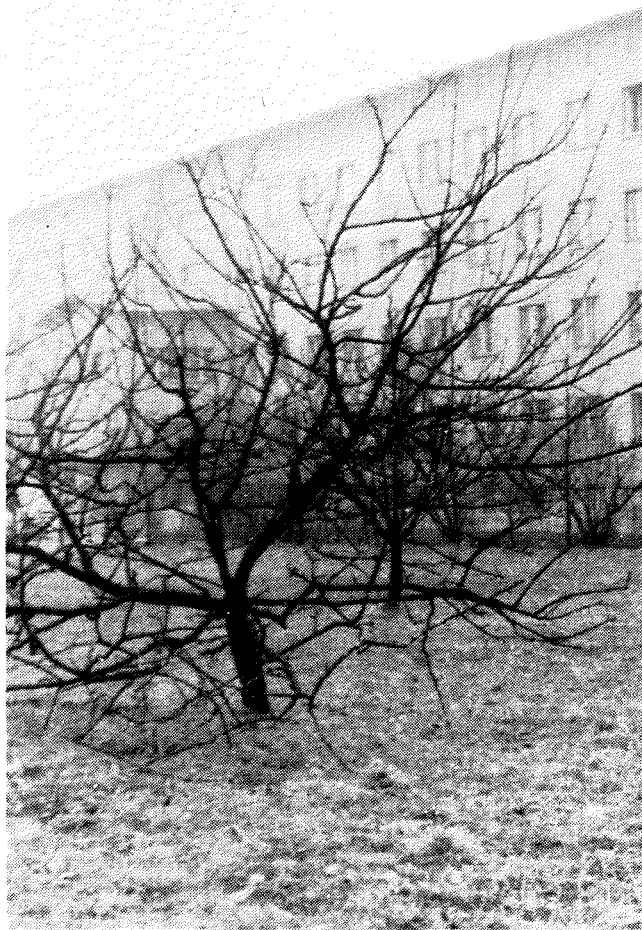
»Zelo malo jim je treba, da so srečni.« Ob teh besedah se je Zalka nasmehnila. Čez čas mi je omenila, da njeno delo ni samo v domu, je tudi predsednica sveta za varstvo družine in otrok v občini Vič-Rudnik, je članica izvršnega odbora za socialno skrbstvo v isti občini in predsednica osnovne sindikalne organizacija v domu.

Zavili sva na drug hodnik. V dnevnem kotu ob mizi je sedelo nekaj očancev. Dokler niso zagledali ob meni sestre Zalka, je bil njihov pogled hladen in mrk. Namenjeni sva bili na obisk k Janezu Burji.

Ležal je v postelji, do brade zavil v odejo. Govoril je počasi, pa vendar se je s spominom prebudil v leta, ko je bil čil mladenič osemindvajsetih let. Kovavske obrti se je izučil in že prvo leto okupacije je stopil v partizanske vrste. Če že govori o tem obdobju, govori največkrat o roški ofenzivi. Ponosen pove, da je bil spremljevalec

Sestra Zalka Štritofova v pogovoru z oskrbovancem, bivšim borcev Ivanom Accetom

Spomladi je okolica doma dosti bolj prijazna

dr. Aleša Beblerja in Ivana Mačka-Matiije.

Doma je z Gabrovke pri Litiji. Tudi njegov oče je bil kovač. Ubili so ga Nemci. Čeprav Janez med vojno ni bil nikoli ranjen, je staknil revmo, ki ga še vedno hudo pesti. Ko si je zlomil nogo, je postalo z njim še slabše. Zdaj največ ur preživi v postelji, ki mu nudi toploto in »udobje«. Toda človeku je najbolj toplo pri srcu, kadar ga obiščejo najdražji ali kadar pridejo tovariši z občinskega odbora borcevske organizacije voščit ob dnevu republike. Poklepetajo, popijejo kozarček ali dva in spet je prijetnejših nekaj naslednjih mesecev.

Tovariš Burja le poredkoma vstane s postelje

Partizanska Mimi iz »prvega C«

Prvi C je oddelek v prvem nadstropju. Tu prebiva v sobici tovarišica Marija Stare-Butinar, partizanska Mimi ji pravijo. Soba je prijetno urejena, na postelji pregrinjalo, pepelnik pa poln ogorkov skoraj do roba. To bo klepet ob prižgani cigareti, pomislim. Sestra Zalka naju je pustila sami.

»... Pravijo, da sem bila čedna dekle!« Pokazala mi je fotografijo v partizanski uniformi. Še preden se je pred vojno poročila, je rodila nezakonsko hči, kasneje v zakonu pa je rodila še sina, danes, po tridesetih letih ne ve, če je hči še sploh živa pa tudi sin je že zelo dolgo ni obiskal. Ni mi govorila o čudnih potih, ki jih je spletel vojni čas, tudi jokala ni.

Trdo je požirala slino in strmela v nekaj neznanege. Čutila sem njeno neizrečeno bolečino. Tovarišica Mima je bila doma iz tiste hiše, kjer so v okupirani Ljubljani zgradili znano ilegalno tiskarno Podmornica. Z možem sta vodila gostilno pri Križniku. Bil je komunist. Kljub izrednemu zavarovanju so stroji v Podmornici povzročali hrup. Kadar so v gostilno prihajali Italijani, je morala tovarišica Mimi s posebnimi znaki opozarjati tiskarje, da so prenehali z delom.

znanu-Stanetu v glavnem poveljstvu NOV in PO Slovenije. Kmalu po tistem, ko se je smrtno ponesrečil komandant Stane, se je vrnila v Gubčevo brigado. Odrinili so na Štajersko, na pomoč Štirinajsti diviziji. Razkrojljene po hudih bojih so porazdelili premražene in lačne po kmetijah. Mimi si je na eni od kmetij sposodila obleko in se napotila v Sevnico. Nameravala je obiskati sestro. Sestrin mož je bil čevljar. Ko je Mimi vstopila, je zagledala sredi sobe nemškega častnika s škornjem na stolu. Pa se je Mimi hitro znašla in je po nemško vprašala, če so njeni čevlji že popravljeni. Čez čas objemanju in solzam ni bilo konca. In kmalu, čeprav ne dovolj kmalu, je prišla svoboda. Mimi se je srečala s spoznanjem, da je njena družina razkrojljena na vse strani...

Za obisk v domu, kakršen je na Bokalcih, je premalo le nekaj ur. Človek spoznava ljudi in zgodbe, ki jim zanimivosti ni potrebno umetno dodajati. Tudi tovariš Jože Žumer bi lahko marsikaj povedal o obdobju svojega partizanjenja. Že pred vojno je bil partijski kandidat, med vojno pa ilegalac in partizan. Toda bolj kot o tistih letih pripoveduje o današnjih nalogah, ki stoje pred njim in kolektivom doma na Bokalcih. In teh ni malo!

Priljubljen komandant Jurišnega bataljona

V petek dne 24. februarja je bila na Jesenicah skromna intimna slovesnost, posvečena 60. letnici rojstva Ivana Lebana, priljubljenega komandanta Jurišnega bataljona 31. divizije in jeseniško-bohinjskega odreda. Udeležili smo se je predstavniki obeh borbenih enot in odborov, katerima tudi danes predseduje ter predstavniki ZZB jeseniške in radovljiške občine.

Ivan je že kot otrok okusil revščino, saj je kot delavski sin bil večkrat lačen, kot sit. Kot mnogi drugi je moral v tujino s trehuhom za kruhom. Tam je garal in se usposabljal za življenje. Od delavca je postal tehnik, od mladega tolminskega puntarja se je razvil v delavskega puntarja. Na lastni koži je občutil izkoriščanje. Zato se je oprijel delavskih idej in jim vse do danes ostal zvest. Po dolgem in počez je prepoval Francijo in Belgijo in tu se je prvič srečal z nadutostjo nemškega škornja. Videl je goreča mesta, kri, mrtve in ranjene. Doživel je tankovsko bitko in prodor nemških kolon, ki so z bliskovito vojno osvajale Belgijo in Francijo. Tedaj, ko mu je naduti nemški podoficir nasilno odvzel kolo, ki si ga je težko prislužil in ga z vso silo sunil v trebuh, se je zaklel na smrt in življenje, da se bo boril proti Nemcem.

Dolga je bila pot nazaj v

domače kraje. Stopil je med partizane, bil je borec, komandir, komandant bataljona in kot komandant odreda je osvobajal Koroško.

Bil je komandant, ki je stal z obema nogama v prvi frontni črti in moral sam z brzostrelko in bombo, kot vsi njegovi borci, dokazovati pravilnost svojih predpostavk in teorij v praksi. Leban je vplival na ljudi, kot magnet, ki se mu ni moglo upirati. Brez dolgega besedičenja jih je v trenutku in trajno navezal nase. Borci smo ga imeli radi, bil je vreden zaupanja. Ljubezen do ljudi in spoštovanje vsakogar, ki je tega vreden, sta mu zagotovila mnogo zvestih prijateljev. Leban se ni nikoli brez potrebe petelinil in dvigal nad druge, ni si pripisoval zaslug, ki gredo vsem. V borcih je znal odkrivati dobro, netiti pogum in vero. Vedno je bil prvi tudi tam, kjer je surovo kosila smrt in znal je borce potegniti za seboj, krepiti

voljo, premagati strah. Z nerazumljivo močjo čustva prepojeno hotenje, odsevajoče v modrih čistih očeh, je prenašal na druge z voljo in nenavadno vztrajnostjo. Zato ni nič čudnega, da smo borci čutili, da je naše življenje največkrat v njegovih rokah in da ga ceni prav tako kot svojega.

Tudi po vojni ni odnehal. Gradil je novo armado, iz katere je zrastel in se z njo gradil tudi sam. Nadaljeval je kot direktor v gospodarstvu in vedno je našel čas za aktivno družbenopolitično delo na terenu. Veliko je storil in še dela na prenašanju in razvijanju tradicij NOB na mladi rod in če le more, uide v Bohinj, med svoje Bohinjce, ki ga imajo za svojega in ga ne pustijo drugim. Ivan je njihov sprejemajo ga kot tedaj, ko je z odredom zavrnil sovražni prodor in rešil številne vasi pred sovražnim plamenom. Če bi tedaj na mostu pri Sv. Jane-

zu s svojimi borci ne zavrnil prodirajoče kolone, bi se Stara Fužina, Češnjica in še marsikatera zgornja bohinjska vas spremenila v prah in pepel in marsikateri Bohinjec bi ne bil preživel. Za svojega pa ga nimajo nič manj na Krasu, kjer je s svojim bataljonom uničil 7. bataljon SS divizije »Prinz Eugen« in tako Kraševce rešil pred maščevanjem. In še bi lahko naštevali. Žal je nemogoče tako plodno in plemenito življenje spraviti v okvir, ki mi ga je določil glavni urednik.

Poslovimo se z željo, da bi še naprej ostal čil in zdrav, da bi ostal naš kot je bil, da bi se še naprej razdal za novo družbo, katere aktivni soustvarjalec je.

Če bi hoteli reči kaj več, bi morali objaviti poglavje iz knjige Toneta Svetine »Ognjeni plaz«, od koder sem tudi črpal nekatere misli.

Zdravko Vidrih

Spoštovani

Ta mesec Vas bodo obiskali pismonoše. Čas je hitro naokoli in spet je marec, ko pobiramo naročnino za prvo polletje. Letos boste morali žal odšteti za polovico leta dvajset dinarjev več, kot lani, saj znaša polletna naročnina devetdeset dinarjev.

Naročniki prejmejo ob vplačilu naročnine prvi del položnice »potrdilo«, ki je samo oštevilčeno, drugi del položnice »obvestilo«, na katerem je odtisnjen naslov naročnika, pošte vrnejo upravi TV-15 zaradi knjiženja v kartoteko naročnika, ki pa nam hkrati služi tudi za kontrolo poslanega denarja od zbrane naročnine posameznih pošt.

Nekateri so naročnino že sami nakazali, vplačali pa še vedno prihajajo. V tem primeru opozorite pismonošo, da ste naročnino že sami poravnali. Pošte nam neiztirjane položnice vrnejo, na njih pa označijo vzrok neiztirljivosti.

Za razumevanje se Vam v imenu uredništva in uprave najlepše zahvaljujemo z željo, da ostanete še vnaprej naročnik TV-15

Uredništvo in uprava

Vabilo

Občinski odbor Zveze združenj borcev, skrbniški odbor krajskega parka Polhograjski dolomiti in Turistično društvo Katarina, prirejata dne 17. marca 1978 ob 10 uri na robu Belške grape (ob spominskem obeležju) srečanje mladine in borcev NOV ob 35 letnici junaškega boja borcev 1. bataljona Dolomitskega odreda. Bil je to boj s štiri-desetkrat močnejšim sovražnikom, v katerem je bataljon izkrmavel.

Vabimo svojce padlih, borce, ki so preživeli boj v Belški grapi, borce Dolomitskega odreda, borce in aktiviste drugih enot, ki so se borile na območju Dolomitov, Krajevne in

Občinske organizacije ZZB, druge družbenopolitične organizacije in Skupščine občin Ljubljana-Vič-Rudnik in Ljubljana-Siška, da se udeležijo spomske slovesnosti in s tem počastijo padle borce in aktiviste, ki so darovali svoja življenja za to, da lahko v miru nadaljujejo njihovo delo in izročila.

Zdravko Vidrih

Borcem 31. divizije

Borce 31. divizije (Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter drugih enot) vabimo na tradicionalno tovariško srečanje, ki bo 4. marca 1978 ob 19. uri v prostorih Doma JLA v Ljubljani.

Odbor borcev 31. divizije

Kamilo Lasič

Resnici na ljubo

Štiriletna polemika o namišljenem izdajstvu že pokojnega Kamila Lasiča iz Vrtojbe, ki je bremenila in razkrajala monolitnost krajevne organizacije Vrtojba, je zaključila svoj epilog na sodišču.

Leta 1974, dne 21. 3. je bila v TV-15 v rubriki »Podobe naših ljudi« z naslovom »Dokler bom živel, bom tudi delal« objavljena izpoved Jožeta Čučiča, v kateri ne govori konkretno o pokojniku Kamilo Lasiču. Omenja le, da je nekdo izdal Jožeta Čučiča in, da so poleg njega fašisti aretirali še devetnajst aktivistov v Vrtojbi...? O imenu Pepe noče govoriti. Tistega tudi ni več med živimi. Domačin je bil in član partije. Verjetno je popustil pod hudim pritiskom.

Razumljivo, da je med borci in starimi komunisti v Vrtojbi zavrelo. Pričela so se ugibanja, kdo naj bi to bil? Jože Čučič pa je to na javnem zboru, dne 14. 4. 1975 v Vrtojbi jasno povedal, da je bil tisti, ki ga omenja članek v TV-15, pokojni Kamilo Lasič.

Čeprav je lani poteklo 30 let, odkar je Kamilo Lasič umrl in je pokopan v skupni grobnici in vpisan na spomeniku borcev, na njegovi hiši pa je spominska plošča ustanovnega sestanka OF z dne 12. 11. 1941, ki ga je vodil Matevž Velušček, sorodniki niso mogli ostati križem rok, da zadeve javnosti ne bi predstavili tako, kot se je dejansko odvijala. Prišlo je do ostrih sporov na sestankih organizacije ZB, nato do tožbe in pritožbe na Vrhovno sodišče, ki je končno odločilo, da je Čučič neupravičeno blatil in obremenjeval izdajstva že pokojnega Kamila Lasiča, ga spoznal za krivega in obsodilo na denarno kazen. Sodišče pa je tudi zahtevalo, da se mora sodba v izvlečku objaviti v TV-15 in tako seznaniti javnost o resnični krivdi pokojnega Lasiča.

In kdo je bil Lasič? Bil je preprost delavec, revolucionar, napreden in že leta 1932 član KPI. Ob ustanovitvi odbora OF 1941. leta v njegovi hiši, je postal tajnik prvega odbora OF v Vrtojbi. Kamilo je bil eden izmed prvih žrtv razkritja organizacije OF in KP v Vrtojbi. Ugotovljeno je bilo, da sta ti organizaciji razkrila dva mlada znana domačina, ki sta bila ujeta kmalu potem, ko sta odšla z orožjem v ilegalo.

Lasič je bil oktobra 1942 izdan in od italijanskih fašistov aretiran, odveden v zapor v Šempeter, nato v Gorico, Rim, Firence, Bologno, Benetke, Trst in Roveretto. V zaporih je bil hudo mučen in je živel pod enakimi pogoji kot ostali zaporniki. Nekaj mesecev po kapitulaciji Italije se je vrnil iz zapora in se takoj vključil v NOV. V avgustu 1944 je s tovarišem pri Šmihelu blizu Nove Gorice padel v nemško zasedo. Bil je aretiran in odpeljan v zloglasno taborišče Buchenwald v Nemčijo. Od tam se je bolehen in izčrpan vrnil domov v začetku junija 1945. leta. Zdravil se je na Golniku in Vipavi, vendar ni bilo pomoči. Umrl je v 38. letu starosti.

L. K.

Andrej Zlobec

6

Ilegalec Miško

Na dvorišču pripravljajo vislice? Za koga?

Spet me nekam nesejo! Ko se zavem, je okoli mene vse polno obrazov. Slišim tudi glasove. Previdno odprem oči. Koščeni obrazi jetnikov se sklanjajo nad menoj. Preveč sem utrujen, da bi lahko kaj mislil ali celo razumel. Samo čutim, čutim opojno toploto ob stisku prijateljske roke, čutim varnost, ki mi jo daje bližina tovarišev.

Tovariši še vedno ne vedo kdo sem. Poizkušam spregovoriti, vendar ne morem. Iz grla prihaja le čudno hropenje. Zdi se mi, da sem le neznan kupček kosti. Brado imam dolgo, oči vdrte, roke mrliške, na glavi pa mi visi raztrgana ženska nogavica. To nogavico sem našel v sosednji prazni celici, ko so me vanjo porinili za toliko časa, dokler jetnice niso počistile moje celice. Meni, ki sem gologlav živel v ledenici z ranjeno glavo, je bila ta raztrgana nogavica velika pridobitev.

Tone Knez, moj prijatelj, strmi vame. »Andrej, pa ne da si to ti?!« Poizkušam se nasmehniti, vendar ne zmorem tega napora.

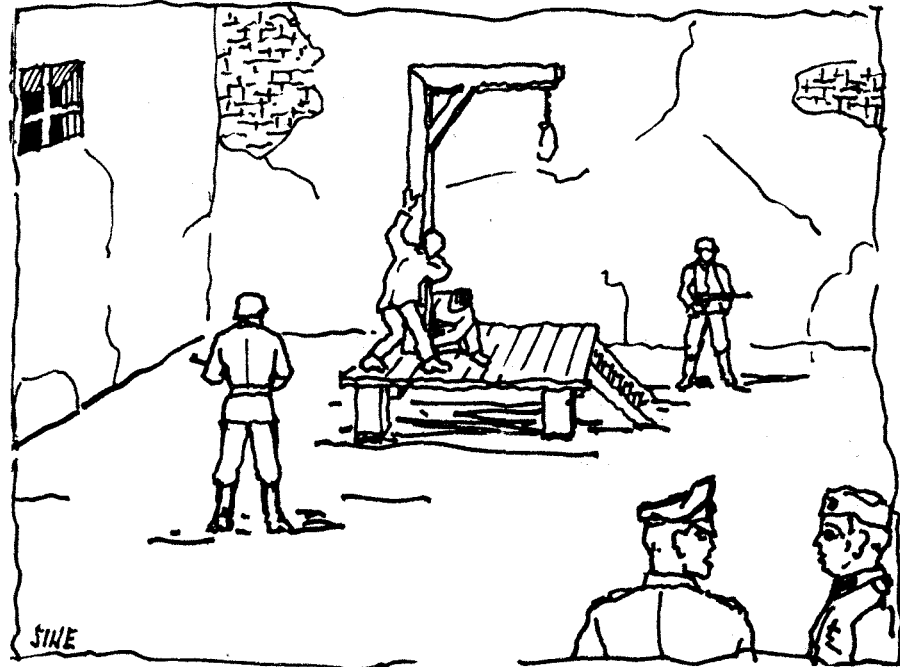
Sestradini obrazi odhajajo k pogradom in se spet vračajo k meni. Nekdo prinese košček jabolka, drugi zopet skorjo kruha... hvala, prijatelji, hvala.

Dr. Volavšek me neguje kot dojenčka. Tovariši previdno čistijo z mene strjeno kri, čistijo gnojne rane, umazanijo...

Koliko dni sem preživel v temnici?! Prijatelji pravijo da 36. Takrat sem imel okoli 80 kilogramov, zdaj tehtajo moje kosti le še okoli 40 kilogramov in manj.

Nekaj časa ostajamo čez dan le po štirje v sobi. Inž. Bloudek, Tone Knez, inž. Sever in jaz. Vsi ostali morajo na delo. Mi štirje namreč sodimo med »nevarne« jetnike. Jaz pa tudi še nisem sposoben za delo.

Inž. Stanko Bloudek nam z velikim navdušenjem pripoveduje o načrtih za izdelavo zlozljivega kolesa, o mehanizmih za letenje, o konstrukciji avionov, o velikanki v Planici pod Poncami, o spomeniku na ljubljanskem gradu, ki naj bi simboliziral trpljenje slovenskega naroda.

Bloudek se je včasih globoko zamislil in napol glasno govoril svoje misli. Takega človeka kot je bil Bloudek, še tako veliko trpljenje ne more uničiti.

Ure in ure smo strmeli skozi rešetke naše jetniške sobe v smer proti gradu. Staro grajsko poslopje je v naših mislih dobivalo novo podobo.

Da bi le prišla svoboda! Pridi že vendar ta dan. Težko te že čakamo! Nekega jutra zaslutimo, da se v jetnišnici nekaj dogaja. Končno pride vest tudi do naše sobe. Na dvorišču pripravljajo vislice.

Za koga?

Tisto jutro je nad poljansko jetnišnico legel molk. Slišimo trde korake obsojenca dr. Kanteta in štirih spremljevalcev, ki ga vodijo na morišče.

Tolikokrat smo že videli smrt, slišali njen korak pa vendar nam je ob njenem prihodu vedno znova ledenelo srce.

Kaj se torej dogaja na dvorišču? Oči z nemimi obrazi iščejo odgovor.

»Vrv se je utrgala, vrv se je utrgala«, slišimo šepet tudi v našo sobo.

Vsi kot en mož se zazremo v dr. Stanovnika. Pravnik je. V njegovih očeh vidimo olajšanje, tolažbo... Ne, ponovnega obešanja ne bo, ne sme biti. Po prastarem pisanem in nepisanem zakonu se obsojenca obeša lahko le enkrat. Dvakrat nikoli!

Vrv se je utrgala. Smrt, nimaš pravice priti še enkrat!

Ob naslednji novici onemimo. Na drugem koncu jetniškega dvorišča so postavili nove vislice in izvršili obsodbo.

Molčimo! Sivi obrazi postajajo še bolj sivi, suhe roke se stiskajo v pesti.

se nadaljuje

Sto šol – sto junakov

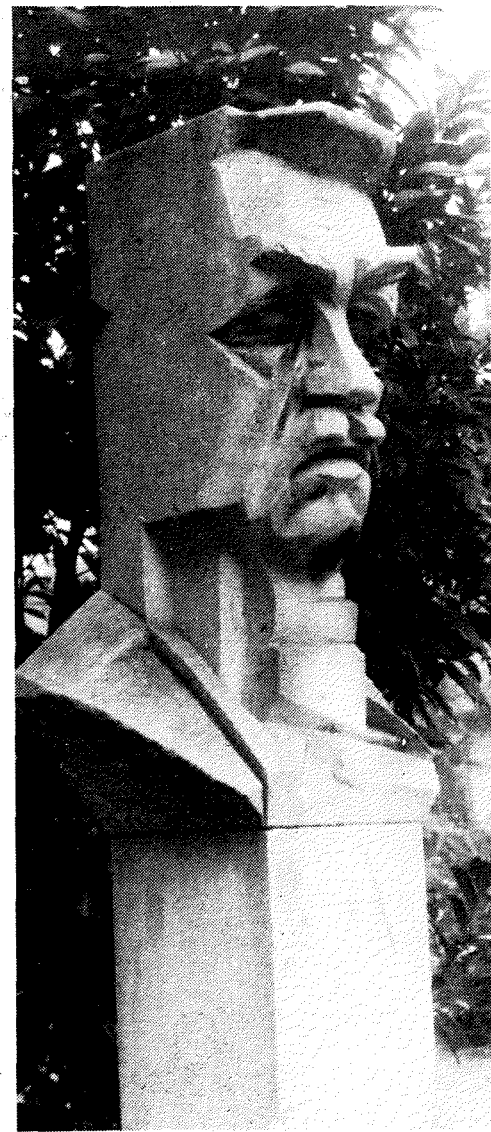
8

Osnovna šola Hinka Smrekarja v Šiški

»Ko vsako jutro stopamo v »naš hram učenosti« mimo spomenika Hinka Smrekarja«, pravijo učenci, »smo ponosni, da naša šola nosi ime človeka, ki se je na tako svojstven način boril za svobodo. Namesto s puško, se je boril s svinčnikom in čopičem, risal karikature s katerimi je izražal svoj bes do okupatorja tudi v najtežjih dneh naše zgodovine.«

Suhljati možak iz Aleševčeve ulice v Šiški si je upal napadati in v karikaturah smešiti tretji rajh v času njegovega največjega vzpona. Hinko Smrekar, slikar in satirik, prvak slovenskih karikaturistov, je bil v prvi polovici našega stoletja eden najbolj kritičnih opazovalcev razmer, ki so vladale pri nas, bil je neizprosno pravičen tolmač naše tedanje stvarnosti.

Hinko je mladost preživel v revščini in pomanjkanju. Kljub svoji izredni inteligenci in slikarskemu talentu v dobi, kiza slikarja-satirika ni imela posluha, se nikoli ni mogel izvleči iz revščine. Večina njegovih sodobnikov za smešnim zunanjim videzom njegovih del, ni razumela globoke resnobe in resnice.

Po odlično opravljeni maturi je Hinko Smrekar odšel v tujino študirat pravo, vendar se je raje posvetil slikarstvu. Po nekaj letih življenja v tujini, kjer je živel brez štipendije in brez podpore, se je vrnil domov. Posvetil se je ilustracijam knjižnih zbirk. Vabili so ga motivi iz ljudske poezije, pravljic, vraževerja, škrti, vile, čarovnice... Edinstvene so njegove ilustracije Martina Krpana, Anderssenovih pravljic, nepregledno je številno smešnic.

V svojih nazorih naprednega in svobodoljubnega umetnika je bil Hinko Smrekar nepopustljiv. »Smeje se govori resnico«, je bilo njegovo geslo.

Vedno se je Hinko Smrekar upiral krivici, nasilju, zatiranju. Neusmiljeno je sovražil laž, hinavščino. Že med prvo svetovno vojno so ga zaradi tega večkrat aretirali in tudi poslali v taborišče.

Tudi med zadnjo vojno ni omahoval. Vedel je, kje je njegovo mesto. Nekega septemberskega dne 1942. leta ga je na cesti ustavila fašistična patrolja. Pri njem je našla ilegalno literaturo. Dva dni pozneje, 1. oktobra 1942. leta, so Hinka Smrekarja ustrelili v Gramozni jami.

Osnovna šola »Hinka Smrekarja« v Ljubljani je bila zgrajena 1959. leta in je v njej našlo prostor okoli 800 učencev.

»V naši šoli«, pravijo učenci, »so posebnost oddelčne konference, ki jih vodimo sami in na katerih se odkrito pomenimo o vseh težavah, uspehih, neuspehih in načrtih za prihodnje. Učitelji nam nudijo mnogo več, kot predvideva osnovni učni načrt. Imamo tudi celo vrsto zelo dobro obiskanih krožkov med katerimi so: likovni, matematični, foto, fizikalni, zgodovinski, biološki, dramski, gospodinjstvi, Orfov zbor in pevski zbori. V športnih zvrsteh pa po kakovosti najbolj izstopajo telovadke, košarkarji in nogometaši, ki so na republiških in državnih prvenstvih dosegli že zares veliko najboljših uvrstitev.«

Dušica Kunaver

MILKA LOŽAR
Osnovna šola Vas-Fara,
Vas-Fara

Jože Oblak-Sime

Pomembno je priti na cilj

Vselej, kadar sem te gledal ob robu trnovskih smučin, sem si rekel: iz teh krajev nekje mora biti doma. In tako tudi letos. Moral si benti. Lani je pobralo sneg in maraton, letos pa so bili vremenski pogoji še najbolj podobni tistim s Kredarice, kadar le-ta ni obsijana s soncem. Smučarski tekači pa so prihajali in prihajali. Vodja propagandne komisije je bil enako zadovoljen kot zaskrbljen. »Sime, misliš, da bo uspelo?« Kako bi ne in zakaj! Človek mora biti optimist. Priletni Vincenc Rupnik, ki se je pogal po smučinah s hčerko, sinovoma in vnukinjami, prav gotovo ni razmišljal, če mu bo uspelo priti na cilj. Saj so proge speljane po krajih, kjer so se borile in hodile slavne enote 9. korpusa NOV Jugoslavije in njegove predhodnice. Tradicija pa ni samo zapečarski spomin!

Da, važno je priti do cilja. Tudi Simetov oče, pismonoša, je govoril tako. Mati pa ni bila v celoti prepričana, če je pravi cilj imeti enajst otrok. Med njimi, v Novem mestu, se je rodil tudi Sime. Ves čas omenjam partizansko ime. Je že tako, da se je njegova mladost, kot toliko drugih, čez noč zlila v partizanjenje. Pred tistim 19. junijem 1942 je bil aktivist Osvobodilne fronte. Tega dne pa je odšel v Podstenice in se vključil v drugo četo tretjega bataljona zapadno dolenjskega odreda. Kmalu je odšel kot prostovoljec v novoustanovljeno Tomšičevo brigado in tam ostal do aprila leta 1943. Takrat ga je štab brigade poslal v snežniško pogorje.

Pot do cilja narekuje odgovornost, ta pa te lahko tudi prestraši, če o tem preveč razmišljaš. V partizanski bolnišnici Snežnik je bilo treba skrbeti za 25 ranjencev. Sime je imel takrat dvaindvajset let. Osebnostne spomine na tiste čase je zapisal v časopisnem feljtonu. Ampak nekaterih dogodkov ne more beseda niti približno osvetliti.

Pripovedoval mi je o obdobju po italijanski kapitulaciji. Iz snežniškega pogorja so morali partizansko bolnišnico preseli-

ti v Kočevje. Sime je postal polit. delegat vojaške bolnišnice. Sledila je strahotna nemška ofenziva, ko se je bilo treba preseliti v Stari breg. Iz divjega plesa bombardiranja so na srečo rešili večino ranjencev. Pa je prispel nov ukaz: »Na Snežnik! Zgraditi novo, večjo bolnišnico!« V tej, kjer je bil upravnik pokojni profesor dr. Janez Kanoni, je ostal Sime do konca februarja. Takrat je bil poslan v 4. operativno cono na Štajersko. Treba je bilo organizirati gradnjo bolnišnic po vzoru tistih z Dolenjske. Naslednja pot je vodila na Pohorje. Tam je postal komisar pohorjskih bolnišnic in tako...

In približno tako tudi ves čas po vojni: bolnišnica v Celju, Kemofarmacija v Ljubljani, bolnišnice na Primorskem pa politično delo v SZDL in šport. Brez vode bi bila struga prazna in pusta, brez športa pa bi bilo v življenju vse bolj hrapavo – težje. Za predvojnega skavta so bile naporne partizanske poti manj naporne. Z delom obremenjeno povojno obdobje je bilo tudi manj živčno napeto, če si vzel nekaj trenutkov za odbojko, plavanje ali izlet v planine. Da se izogneš prenekaterim boleznim in čakanju v ambulantah, moraš poskrbeti za svoje telo.

Naj te vznemirim z vprašanjem. Vemo, kako nemogoče delovne razmere so bile v partizanskih bolnišnicah. Tisti, ki so se morali v njih zdraviti, pa se vendar nikoli niso pritoževali nad tem in onim.

O skrbi za ranjence je bilo veliko napisanega, a zdi se, da še zdaleč ne dovolj. Predvsem je bilo potrebno poskrbeti za občutek varnosti. Nobena žrtev ni bila prevelika, če je šlo za rešitev tovariša. Seveda so bili ljudje tudi bolj potrpežljivi kot so danes. Pa vendar bi se lahko današnji zdravstveni delavci marsikaj naučili iz tistega obdobja. Zdaj je človeka groza stopiti v ambulanto. Ljudje čakajo v skoraj mrtvih vrstah. Občutek imaš, da se v zaprtih prostorih nič ne dogaja. Žalosten opazuješ pogosto hladen odnos do ljudi in se razburjaš nad

številnimi odmori pa premori in sestanki, ki so kar med rednim delovnim časom. V ambulanti dobiš pogosto občutek, ko gledaš na množico pacientov, da bi nekdo rad spravil slona skozi šivankino uho. Ljudje je vedno več in vse bolj zdravstveno prosvetljeni so. Skrbijo za svoje zdravje. Samo zdrav človek je lahko dober delavec. Imamo tudi vse bolj razvito zdravstveno službo, vedno več teh ustanov – čakalna doba v njih pa je iz dneva v dan daljša. No, vseh ni mogoče metati v isti koš. Med partizani se ni nikoli razpravljalo o medčloveških odnosih, bili pa so izredno tovariški in iskreni. Zdravstvo je zajela prevelika komercializacija. Zdravstveno osebje se vse preveč ukvarja s pravilniki, z delitvijo osebnih dohodkov, s cenami za svoje storitve. Včasih pozabljajo, da so v teh ustanovah zaradi in samo zaradi bolnikov. Etične vrline bo treba ponovno revalorizirati. Človek ne more in ne sme, v družbi kot je naša, tekmovati samo v višini osebnega standarda. Včasih je vendarle zdravniku bolj potrebna široka duša kot ozka specializacija. Seveda ne gre zanikati specializacije, ker bi na ta način zanikali razvoj. Toda pri tem se pretirava. Pogosto se zdravnik spremeni v navadnega pisarja napotnic. Za vsako najmanjšo zadevico te pošlje k specialistu ali super specialistu. Sam ne želi prevzeti najmanjše odgovornosti. In kako bi ti zdravniki delali v vojnih pogojih...?

Hm, greš in razburjaš ljudi iz ustanov, v katerih si pravzaprav delal skoraj vse življenje. Zdaj pa se bodo oglasili oni zdravstveni delavci, ki so se udeležili letošnjega Trnovskega maratona in so na cilju zaman iskali topllega čaja, ki so zaman čakali na svoje rezultate, ki so se razburjali, ker je bil start pol ure kasneje...! Prihodnjič bo boljše. Zakaj bi se človek obešal na trhlo vejo. Kadar sešteješ dobro, se slabo skoraj ne vidi. Kdor pa je pri vsem tem še večni optimist, bo dočakal – in prišel na cilj.

Silvo Teršek

Ali zares hočemo enakopravnost?

In kako so ženske zastopane v politiki?

V predsedstvu SFRJ ni ženske; v štirih zveznih svetih ni žensk na vodilnih položajih; v zveznem izvršnem svetu sta med dvaintridesetimi člani samo dve ženski; v skupščini SFRJ na vodilnih mestih ni ženske in med dvajsetimi predsedniki odborov in komisij v svetih skupščine SFRJ so tri ženske; v ustavnem sodišču so med trinajstimi sodniki tri ženske; imamo samo eno žensko – ambasadorico, akreditirano v tujini; v delovnih telesih in službah predsedstva SFRJ na štirinajstih vodilnih mestih ni ženske. (Lahko je obtoževati tradicionalno stališče do ženske in stara dojemanja. Ne moremo pa mimo nedavne izjave dr. Roze Papo, ženske – zdravnice, edine generalice JLA v pokolu, o enakopravnosti žensk: **Ženska v naši družbi se je po malem opustila, ne teži za udobjem in ni več tista ženska iz dni po vojni, ki se je odrekala, imela ideale, se zanje borila in vse dohajala. Ženska danes kot da se manj bori. Tako smo za neke stvari tudi same krive! In zato pred volitvami spomnimo na to – sebe in druge.**)

PRAKTIČNA ŽENA – 24. februarja 1978

Smo pa res poštene...

Če pogledamo vso Jugoslavijo, bomo po podatkih iz januarja lani prišli do neverjetno skromnih števil, ki se nanašajo na primere, ki so jih obravnave »komisije za ugotavljanje izvorov premoženja« in v katerih je bila takšnim ali drugačnim kršilecem odvzeta protizakonito pridobljena imovina. Če pomislimo, da je v Jugoslaviji 367 občin, v katerih je bilo le 353 primerov, kjer so imetje (seveda le del) odvzeli, bi lahko prišli do sklepa, da smo Jugoslavlani (seveda tudi Slovenci) neverjetno poštene ljudje, in da nam skorajda na misel ne pride, da bi se do česa dokopali na nezakonit ali družbeno nesprejemljiv način. Če bi bilo to res, bi lahko črne kronike v naših časopisih skorajda opustili, saj bi v njih pisali le o prometnih nesrečah in kakšnem uboj, umoru. Če pa redno spremljamo najbolj brano rubriko v vseh časnikih, vemo, da je prestopkov zoper družbeno lastnino izredno veliko! (**»Ni škoda samo tisto, kar se iz družbenega dohodka prelije v privatni žep zaradi zlorab in nepravilnosti, še večja je politična škoda, ki je s tem povzročena in ki je vsaj nekajkrat večja kot tista, ki jo lahko izračunamo,«** pa je isto leto, ko so bile ustanovljene »komisije za ugotavljanje izvora premoženja«, dejal predsednik CK ZKS France Popit.)

7D – 23. februarja 1978

To so bile besede delovnih ljudi...

Ob sklepnih prireditvi tedna Komunistične »Človek, delo, kultura«, je član izvršnega komiteja predsedstva CK ZK Slovenije Franc Šali med drugim dejal:

»V takšnem duhovno prebujenem in miselnostno razvnetem družbenem ozračju so znane socialistične ideje in zamisli oziroma predstave o kulturi, umetnosti, ustvarjalnosti, začele drugače zve-

Skojevki Marini v spomin

Napisati bi morali epsko pripoved o mladi deklici, herojki našega včerajšnjega in današnjega dne. O deklici, polni zvonkega smeha. O deklici, ki je znala govoriti, kot bi Majakovski pel, z gorečo besedo, ki je vžigala mlade ljudi za boj proti nasilju in okupatorju. O majceni, drobni deklici z jasno modrimi očmi, kodrastimi, na vse strani razsutimi lasmi, ki so ji obkrožali obraz, ko je klicala k obnovi domovine, h graditvi njene nove podobe.

DNEVNIK – 22. februarja 1978

Marina Golouh-Vidmarjeva

neti. Nič ni bilo v njih votlega, praznega. Nabite so bile z resnico življenja, ki jo je izrekalo. To so bile besede delovnih ljudi in občanov, ustvarjalcev tvornega in kulturnega blaga, to so bile tehtne misli številnih političnih delavcev, komunistov, izrečene v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih. Pomenile so začetek konkretnega boja za demokratizacijo kulturne politike ter za intenzivnejše vraščanje kulture v človekov delovni in življenjski prostor. **Bile so protest proti kulturni praznini, kulturni gluhoti in hkrati zahteva, da kulturo obravnavamo in uveljavljamo kot nepogrešljivo življenjsko potrebo samoupravljalcev ter osvobodilno silo socialistične revolucije.**

KOMUNIST – 20. februarja 1978

Votla igla

Gre za risbo Buffala Billa in »slavni« tekst preko njega (UBIL JE INDIJANCA KO JE IMEL 13 LET), objavljen v stripu št. 103, ki je izšel 2. februarja 1978, izdale pa so ga »Dječje novine« iz Gornjega Milanovca. Stvar je do neke meje tako brezsmiselna, da jo je človeku neprijetno komentirati. Najprej smo presenečeni. Potem seštevamo, kaj je v tekstu in kaj tekst s tem dosega. Na koncu rečemo: zanikrnost in brezskrbnost. Konec koncev nas niti ne zanimata zanikrnost in brezskrbnost urednika, ki je to objavil. Pri vsem tem je mnogo važnejša naša majhna, mnogo premajhna skrb, komu smo dovolili, da se obrača k najmlajšim. O tem velja razmisliti.

Da še enkrat pogledamo ta nesrečni strip.

Če pomislimo, da je mogoče več kot sto tisoč mladih ljudi prebralo tekst o ubijanju Indijancev, se nam zazdi, da le-ta morda niti ni tako nevaren, kot je neumen. Torej ni potrebno, da smo pretirano zaskrbljeni za naše otroke. Prej bi lahko rekli, da je več razlogov za zaskrbljenost za urednika, ki mu je ta plakat vrsta logike, obnašanja in kontakta z otroci.